

Het Culturele Sportevenement

De samenwerking tussen sportevenementen of sportinstellingen én cultuurinstellingen

Colofon

Auteur

Maryse Eindhoven
Studentnummer: 2113303

Final project Sport & Cultuur

Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Kunst en Economie, Event management

Afstudeerbeleider

Dr. (Ruben) Jacobs
ruben.jacobs@hku.nl

Tweede Lezer

Mv. (Vera) de Jong
vera.dejong@hku.nl

Externe partij

Gemeente Utrecht, afdeling 'Sport'
Niek Toussaint
n.toussaint@utrecht.nl

Contactgegevens

Maryse Eindhoven
maryseeindhoven@gmail.com
+31 6 185 37 231

Utrecht, 18 juni 2015

Samenvatting

Grote sportevenementen worden steeds meer gezien als een belangrijk economisch en sociaal maatschappelijk evenement. Het wordt steeds meer gebruikt als middel om andere doelen te verwezenlijken, bijvoorbeeld het verhogen van de sportparticipatie of de sociale cohesie in de stad. Het kan interessant zijn om sport en cultuur meer met elkaar te verbinden. Een sportevenement kan fungeren als een *lokkertje* voor toeristen om de stad te bezoeken en dit genereert een mogelijkheid tot meer naamsbekendheid van cultuurinstellingen te bezichtigen. Dit kan de cultuurwereld versterken. Deze gaat momenteel gebukt onder forse bezuinigingen (Raad voor Cultuur, 2015). Ook sportinstellingen krijgen mogelijk te maken met bezuinigingen en kunnen profiteren van deze samenwerkingen en ieders kwaliteiten inzetten. Deze samenwerking tussen sport en cultuur klinkt simpel en biedt veel potentie, maar het gebeurt tot op heden nog zeer weinig. Vanuit de gemeente Utrecht, afdeling 'sport', wordt gekeken naar de mogelijkheden om sport en cultuur meer te verbinden. Hierdoor is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

Wat is de huidige situatie van de samenwerkingsmogelijkheden voor sportevenementen of sportinstellingen én cultuurinstellingen?

Om deze vraag te beantwoorden is in de literatuur gekeken naar de basis van samenwerken. Daaruit blijkt dat het zoeken naar een gezamenlijke ambitie van belang is voor een goede samenwerking (Kaats & Opheij, 2012). Verder is gekeken naar de waarde van 'sport' en 'cultuur'. Sport draagt onder meer bij aan de gezondheid, sociale cohesie, opvoeding en onderwijs en duurzaamheid (Postuma en Horsting, 2008). Cultuur heeft een positief effect op beter onderwijs, gezondheidszorg, actieve deelname van burgers en bijdrage aan de gemeenschapszinnigheid van groepen (Raad voor Cultuur). Zowel 'sport' als 'cultuur' worden steeds meer gezien als middel voor het behalen van meerdere doelen.

Voor het praktijk onderzoek is gekeken naar sportevenementen die samen hebben gewerkt of werken met een cultuurinstelling. Dit zijn het WK hockey dat in 2014 plaatsvond in Den Haag zij werkten samen met onder meer het Residentie Orkest en de Dutch Don't Dance Division. Het tweede evenement is Grand Départ van de Tour de France dat dit jaar (2015) plaatsvindt in Utrecht zij werken samen met onder meer het Utrechts Archief. Veel meer voorbeelden waren niet te vinden daarom is ook gekeken naar sportverenigingen en cultuurverenigingen die samen hebben gewerkt. De gemeenten Vlieringbeek en Groeningen zijn in 2014 het evenement Symphonica in Sporto gestart. Hierbij werken onder meer sport- en cultuurverenigingen aan een gezamenlijke activiteit voor de deelnemers uit de dorpen. Ook is gepraat met *experts* op het gebied van 'sport' en 'cultuur', zodat het onderwerp belicht wordt vanuit verschillende kanten.

Uit de resultaten van de interviews komt naar voren dat de reden voor een samenwerking tussen 'sport' en 'cultuur' bestaat uit: het evenement heeft een maatschappelijke of educatieve waarde en zorgt voor verbinding tussen bewoners in de stad. Als meerwaarde zorgt de combinatie voor onder meer betrokkenheid uit de sectoren, kennisdeling en meer publiciteit voor sportevenementen of -instellingen én cultuurinstellingen. Als belangrijkste voorwaarde voor de samenwerking wordt aangegeven dat allebei de instellingen hun authenticiteit moeten behouden en moeten zoeken naar een verbindend verhaal. Tevens is gekeken naar de verschillen en overeenkomsten tussen de sectoren. De voornaamste overeenkomst is dat sport en cultuur een

vrijtijdsbesteding is en het voornaamste verschil is dat sport vele malen competitiever is ingesteld dan cultuur. Berend Dikkers van de Dutch Don't Dance Division maakt de vergelijking: *“Bij sport gaat het om competitie en bij dans (cultuur) om de beleving en ontroering”*. (Dikkers, 2015, p.4). Voor in de toekomst is het voor sport en cultuur op *amateurniveau* en *topniveau* van belang dat de instellingen ruim van te voren bijeenkomen, waardoor zij kunnen experimenteren en elkaar leren kennen. De gemeente kan hierbij een faciliterende rol aannemen en ervoor zorgen dat zij op de hoogte zijn van de ontwikkelingen in zowel de sportwereld als de cultuurwereld (en de overlap).

Als gekeken wordt naar de huidige status van samenwerken tussen 'sport' en 'cultuur' op amateurniveau dan zal samenwerking waarschijnlijk vaker voorkomen, voornamelijk in de kleine gemeentes. Daar moeten de instellingen opzoek naar de raakvlakken tussen 'sport' en 'cultuur' of de verschillen, waarbij de instellingen van elkaar kunnen leren. Voor de huidige situatie op topniveau van sportevenementen, staan sportevenementen en cultuurinstellingen niet op gelijk niveau. Een groot sportevenement is namelijk het spektakel met cultuur als randprogrammering. Als sportevenementen en cultuurinstelling meer willen samenwerken, dan moeten zij ook opzoek naar de raakvlakken tussen de desbetreffende instellingen. Hiervoor kan een derde onafhankelijke partij als 'bemiddelaar' van pas komen. Als gemeente afdelingen zelf in deze functie willen voorzien, dan zullen zij zich in moeten lezen in de materie van de beide sectoren 'sport' en 'cultuur'.

Voorwoord

Utrecht, 18 juni 2015

Beste lezer,

Toen ik in de zomer van vorig jaar (2014) hoorde dat de Grand Départ van de Tour de France 2015 zou plaatsvinden in Utrecht, was ik, als net-beginnend fietsfanaat, erg enthousiast. Na alle jaren 'de Tour' gevolgd te hebben op de televisie en in mijn jeugd zelf in Frankrijk aan de kant van de weg te hebben gezeten om te wachten tot *de Tête de la Course* voorbij zou komen, komt de Tour nu eindelijk naar Utrecht. De Tour, het is iets magisch. Nu komt deze Tour dus naar Utrecht, mijn stad. De stad van de Dom, de stad van de mooie grachten, de stad van Nijntje en de stad van een nieuw muziekgebouw TivoliVredenburg. Kortom, een plek vol met kunst, cultuur en historie, die met de Tour verbonden zullen worden.

Ik heb mij vier maanden bezig gehouden met de sectoren sport en cultuur. Het was een intensieve periode met ups en downs, waarbij de laatste maanden snel zijn gegaan aan de Hogeschool School voor de Kunsten Utrecht (HKU). In de afgelopen vier jaar HKU (studie event management) heb ik veel geleerd, al deze ervaringen heb ik mee kunnen nemen naar het laatste project, het schrijven van mijn Final project.

Ondanks deze opgedane kennis, had ik dit project niet alleen kunnen afronden. Allereerst wil ik alle geïnterviewden bedanken Claudia Marinelli van Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst, Erik Lenselink van NOC*NSF, Ruud Niewold van D66 Woerden, Paul Broekhoff van de gemeente Den Haag, Rob van Doggenaar van de Utrechtse organisatie Tour de France, Erik Plomp van Utrechts Archief, Rik Geurts van Symphonia in Sporto, Berend Dijkers van Dutch Don't Dance Division, Hans Buurman van Gemeentemuseum Den Haag, Job Kok van Residentie Orkest en Hans Goedkoop en Charles van Zanten van de gemeente Utrecht afdeling 'Cultuur'. Ik ben deze mensen zeer dankbaar dat zij tijd wilden vrij maken om met veel enthousiasme van gedachten te delen over de onderwerpen sport en cultuur. Daarnaast wil ik Niek Toussiant van de gemeente Utrecht, afdeling 'sport' bedanken als externe partij en de positieve kijk op het onderwerp.

Verder wil ik de docenten van de HKU bedanken voor hun hulp en enthousiasme over het onderwerp. In het bijzonder Tjaard Horlings, als ik het even niet meer wist kon ik met Tjaard praten en dan was daarna weer genoeg werk te doen. Daarnaast mijn begeleider Ruben Jacobs voor de zeer kritische blik en vertrouwen.

Ook wil ik graag mijn vrienden bedanken. Daarbij wil ik Clara in het bijzonder bedanken voor haar nauwkeurige nakijkwerk. Je hebt er allereerst voor gezorgd dat ik gemotiveerd bleef, maar bracht inhoudelijk ook mijn scriptie naar een hoger niveau. Verder wil ik Christine bedanken, mijn 'coach', mijn lieve doch strenge coach die ik altijd kon bellen en koffie mee kon drinken. Als laatste wil ik mijn familie bedanken voor het vertrouwen, motivatie en onvoorwaardelijke steun. Heel erg bedankt allemaal!

Ik wens u veel leesplezier,

Maryse Eindhoven

Inhoudsopgave

Colofon	2
Samenvatting	3
Voorwoord	5
Deel 1 Situatieschets	7
1.1 <i>Inleiding</i>	7
1.2 <i>Probleemstelling</i>	8
1.3 <i>De doelstelling</i>	8
1.4 <i>De onderzoeksvragen</i>	9
1.5 <i>Externe partij</i>	9
1.6 <i>Afkortingen</i>	10
1.7 <i>Begrippenkader</i>	10
Deel 2 Methode en techniek van onderzoek	12
2.1 <i>Onderzoeksmethode en -strategie</i>	12
2.2.1 <i>Literatuuronderzoek</i>	13
2.2.2 <i>Praktijkonderzoek</i>	14
2.2 <i>Betrouwbaarheid en validiteit</i>	15
Deel 3 Voorbeelden van combinaties tussen sport en cultuur.	16
Deel 4 Theoretisch kader	18
4.1 <i>De toegevoegde waarde van samenwerken voor organisaties.</i>	18
4.2 <i>De analyse van de sectoren 'sport' en 'cultuur'</i>	23
4.2.1 <i>De betekenis van sport</i>	23
4.2.2 <i>De betekenis van cultuur</i>	26
4.3 <i>De overeenkomsten en verschillen tussen sport en cultuur (literatuur)</i>	28
Deel 5 Resultaten	30
5.1 <i>De overeenkomsten en verschillen tussen sport en cultuur (praktijk)</i>	30
5.2 <i>De drijfveren voor samenwerken</i>	34
5.3 <i>De meerwaarde van samenwerken</i>	36
5.4 <i>De voorwaarden voor een aangename samenwerking</i>	37
5.5 <i>De toekomst van samenwerking</i>	38
5.6 <i>De gemeente</i>	40
Deel 6 Conclusie	41
6.1 <i>Antwoord op de hoofdvraag</i>	41
6.2 <i>Discussie</i>	43
Deel 7 Bronnenlijst	44
Deel 8 Bijlagen	49

Deel 1 Situatieschets

Dit onderzoek gaat over de samenwerking tussen sportevenementen of sportinstellingen en cultuurinstellingen. In dit deel zal verteld worden welke fascinatie vooraf gaat aan dit onderwerp, het doel van het onderzoek met de daarbij behorende onderzoeksvragen en meer informatie over de externe partij: de gemeente Utrecht.

1.1 Inleiding

Een grootschalig sportevenement dat georganiseerd wordt in een stad brengt veel positieve publiciteit met zich mee voor die stad. Een voorbeeld van een dergelijk evenement is de Rotterdamse marathon. Met jaarlijks duizenden lopers en honderdduizenden toeschouwers is de Marathon Rotterdam het grootste eendaagse evenement van Nederland, dat bovendien live kan worden gevolgd op televisie. In 2015 komt een ander grootschalig evenement naar Nederland, namelijk de Grand Départ van de Tour de France in Utrecht. De Domstad komt hierdoor goed in beeld en zal tijdens het evenement samenwerken met verschillende culturele instellingen. Ook bij het WK hockey 2014 in Den Haag en, op verenigingsniveau, bij het evenement 'Symphonica in Sporto', is een dergelijke samenwerking tussen sport en cultuur terug te zien. Door een samenwerkingsverband kunnen culturele instellingen profiteren van de publiciteit die een sportevenement met zich meebrengt, wat bijvoorbeeld is terug te zien in een stijging van het aantal bezoekers. Aan de andere kant kan een sportevenement zich profileren als een sportevenement voor en door de (culturele) stad. Bovendien kunnen sport- en cultuurinstellingen van elkaar leren tijdens een samenwerking en daarbij efficiënter omgaan met hun kosten en baten, aangezien voornamelijk cultuurinstellingen financieel gekort zijn door de bezuinigingen. Toch is een verbinding tussen de sectoren 'sport' en 'cultuur' (nog) niet vanzelfsprekend. Waardoor komt het dat deze sectoren niet of nauwelijks samenwerken en welke rol heeft de overheid op dit gebied?

De twee sectoren 'sport' en 'cultuur' zijn vanaf de rijksoverheid direct van elkaar gescheiden. Cultuur valt onder het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW) en sport valt onder het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Ook op het niveau van gemeentes is deze scheiding terug te zien, zo ook bij de gemeente Utrecht. De afdeling 'sport' van de gemeente Utrecht houdt zich dagelijks bezig met sportverenigingen, sportaccommodaties en sportevenementen. De afdeling 'cultuur' houdt zich dagelijks bezig met de grote cultuurinstellingen, zoals de Stadsschouwburg en het Centraal Museum, met cultureel erfgoed en culturele evenementen en activiteiten (Gemeente Utrecht, 2015). Beide afdelingen houden zich bezig met de grote lijnen van de desbetreffende sectoren in de stad, maar komen te weinig met elkaar in contact.

Voor dit onderzoek is gekeken welke rol de gemeente-afdelingen (met name de afdeling sport) kunnen innemen. Daarnaast is gekeken naar de *waarom*, de *meerwaarde* en de *negatieve kant* van een samenwerking tussen een sportevenement of sportinstelling én een cultuurinstelling. Zo kan het onderzoek niet alleen voor de gemeente van belang zijn, maar ook voor sport- en cultuurinstellingen zelf.

1.2 Probleemstelling

De probleemstelling luidt als volgt:

Tussen de sector sport (sportinstellingen en sportevenementen) en de sector cultuur (cultuurinstellingen) wordt (nog) niet of nauwelijks samengewerkt. Samenwerken kan zorgen voor nieuwe kansen voor beide sectoren.

Meerdere probleemstellingen waren van toepassing op dit onderzoek. Zo hebben vele cultuurinstellingen te maken met bezuinigingen vanuit de overheid wat ervoor zorgt dat het moeilijk wordt om te blijven bestaan (Rijksoverheid, kunst- en cultuurbeleid, 2013). Daarnaast wordt door de overheid de participatiesamenleving gestimuleerd, want in de toekomst zullen mensen meer voor zichzelf en een ander moeten zorgen in plaats van dat de overheid deze taak op zich neemt (Rijksoverheid, Troonrede, 2013). Daar kan samenwerken een bijdrage aan leveren. Verder wordt de profilering van een stad steeds belangrijker. Hiervoor kunnen sport en cultuur dienen als mogelijkheid om dat uit te dragen (Hospers, 2011). Een oplossing voor deze problemen zou kunnen zijn dat sectoren sport en cultuur meer gaan samenwerken, alleen dit gebeurt (nog te) weinig.

1.3 De doelstelling

Voor het onderzoek is een doelstelling opgesteld aan de hand van de SMART-formulering:

Specifiek - Het doel van het onderzoek is om gemeentes in te laten zien wat de toegevoegde waarde kan zijn van een samenwerking tussen de sectoren sport en cultuur, in het bijzonder een samenwerking tussen een grootschalig sportevenement en culturele instelling(en). Hierbij wordt ook gekeken naar wat een dergelijke samenwerking inhoudt en wat dit kan betekenen voor de toekomst.

Meetbaar - Door te kijken naar grootschalige sportevenementen die in het verleden hebben plaatsgevonden met de eventuele daarbij behorende samenwerking met culturele instellingen, zal worden geanalyseerd hoe en waarom de samenwerking plaatsvond en wat de toegevoegde daarvan is geweest. Verder zullen enkele samenwerkingen tussen culturele instellingen en kleinere sportgelegenheden of -verenigingen worden besproken.

Acceptabel - Vanuit de gemeente Utrecht is op de afdeling 'Sport' een draagvlak voor de doelstelling.

Realistisch - Het doel is realistisch, omdat onder meer gebeurtenissen uit het verleden en het heden worden geanalyseerd.

Tijdsgebonden - De periode om het doel te bereiken loopt van 1 februari tot en met 18 mei 2015.

1.4 De onderzoeksvragen

Voor het onderzoek zijn onderzoeksvragen opgesteld. Deze vragen zijn verwerkt in de delen *Theoretisch kader*, *Resultaten* en *Conclusie*.

Literatuurvragen:

De toegevoegde waarde van samenwerken voor organisaties.

- Wat zijn redenen om samen te werken?
- Wat zijn factoren die bijdragen aan een goede samenwerking?
- Wat is de rol van samenwerken in de toekomst?

Sectoranalyse van 'sport' en 'cultuur'

- Wat wordt verstaan onder 'sport'?
- Wat wordt verstaan onder 'cultuur'?

De overeenkomsten en verschillen tussen de sectoren 'sport' en 'cultuur' (theorie)

Deelvragen:

1. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de sectoren 'sport' en 'cultuur' uit de praktijk?
2. Wat zijn de voorkomende beweegredenen voor een samenwerking tussen een sportevenement of-instelling en cultuurinstelling?
3. Welke meerwaarde heeft een samenwerking tussen sportevenement of-instelling en cultuurinstelling?
4. Op welke manier werken de sportevenement of-instelling en cultuurinstelling samen en waar moet rekening mee gehouden worden?
5. Wat is de toekomst voor de cultuursector en de sportsector als zij meer zouden samenwerken en welke rol kan de gemeente hierin nemen?

Hoofdvraag: *Wat is de huidige situatie van de samenwerkingsmogelijkheden voor sportevenementen of sportinstellingen én cultuurinstellingen?*

1.5 Externe partij

De externe partij uit het werkveld is de gemeente Utrecht, met als specificatie de afdeling 'Sport'. Naar aanleiding van twee grootschalige sportevenementen die zullen plaatsvinden in Utrecht, namelijk de Grand Départ van de Tour de France (2015) en het EK vrouwenvoetbal (2017), is afgevraagd of de combinatie van sport met cultuur vaker of intensiever moet worden ingezet. De afdeling 'Sport' van de gemeente Utrecht houdt zich bezig met de sportaccommodaties, sportaanbod, topsport, sportparticipatie en sportevenementen in Utrecht (Sport in Utrecht, 2015). Als overheidsinstelling heeft de gemeente op het gebied van sport en cultuur een overkoepelende functie. Hierdoor zijn zij niet direct de mensen die taken uitvoeren, maar zij moeten wel weten wat speelt in het veld. Dit betekent dat het onderzoek ook voor de sport- en cultuurinstelling uit het veld van belang kan zijn.

1.6 Afkortingen

De volgende afkortingen zullen van toepassing zijn in het gehele onderzoeksrapport.

DDDD	-	de Dutch Don't Dance Division
LKCA	-	Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst
OCW	-	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ministerie)
VWS	-	Volksgezondheid, Welzijn en Sport (ministerie)
De Tour	-	Grand Départ van de Tour de France die in 2015 plaatsvindt in Utrecht
EK	-	Europese Kampioenschappen
WK	-	Wereld Kampioenschappen

1.7 Begrippenkader

Voor het gehele onderzoek wordt gebruik gemaakt van de volgende begrippen. De definitie van elk begrip is hieronder weergegeven.

Cultuur

Het begrip *cultuur* kent verschillende definities. Zo onderscheidt socioloog dhr. Williams drie soorten culturen. Allereerst een algemeen proces van intellectuele, geestelijke en esthetische ontwikkeling. Ten tweede een bepaalde manier van leven, van een volk of een groep. Als laatste de producten van intellectuele en vooral artistieke activiteiten (Williams, 1976). De laatste definitie zal in dit onderzoek gebruikt worden.

Sport

In het boek 'Sport in Nederland' van Van den Heuvel en Van den Poel (1999, p.8) wordt het volgende gezegd: "Uitgangspunt is het dubbelkarakter van sport: sport is door en door een maatschappelijk fenomeen, maar kent desondanks een zekere autonomie of eigenheid die een min of meer eigenstandige sportwereld schraagt. Voor de typering van de eigenheid van de sport wordt uitgegaan van sport als spel ('game': het willen bereiken van een bepaald doel) en sport als een lichamelijke activiteit (vaardigheidsspel, fysiek, karakter). De eigenheid van de sport is uitdrukking van de intrinsieke waarde van de sport, die centraal staat in de individuele beleving van sport, en het plezier dat sport uit zichzelf kan geven."

Sport is dus een lichamelijke activiteit die zich uit in een spel.

Sector 'cultuur'

De Raad voor Cultuur¹ verdeelt de culturele sector in vier categorieën:

Allereerst de categorie 'Beeldende Kunst, Vormgeving en Architectuur'. Ten tweede, 'Erfgoed', hieronder vallen Musea, Monumentenzorg, Archeologie en Archieven. Dan 'Media' met daarbij Film, Letteren, Bibliotheek en Pers & Omroepen. Als laatste de categorie 'Podiumkunsten' waaronder Theater, Dans, Muziek en Muziektheater vallen (Raad voor Cultuur, z.d.).

¹ De Raad voor Cultuur is een adviesorgaan en geeft het parlement gevraagd en ongevraagd advies over het cultuurbeleid in Nederland. (Raad voor Cultuur, z.g.)

Sector 'sport'

In de sector sport vallen alle sporten dus van tennis tot voetbal en van watersporten tot denksporten. Hierbij is een onderscheid in breedte sport en top sport. (Gemeente Utrecht, 2015)

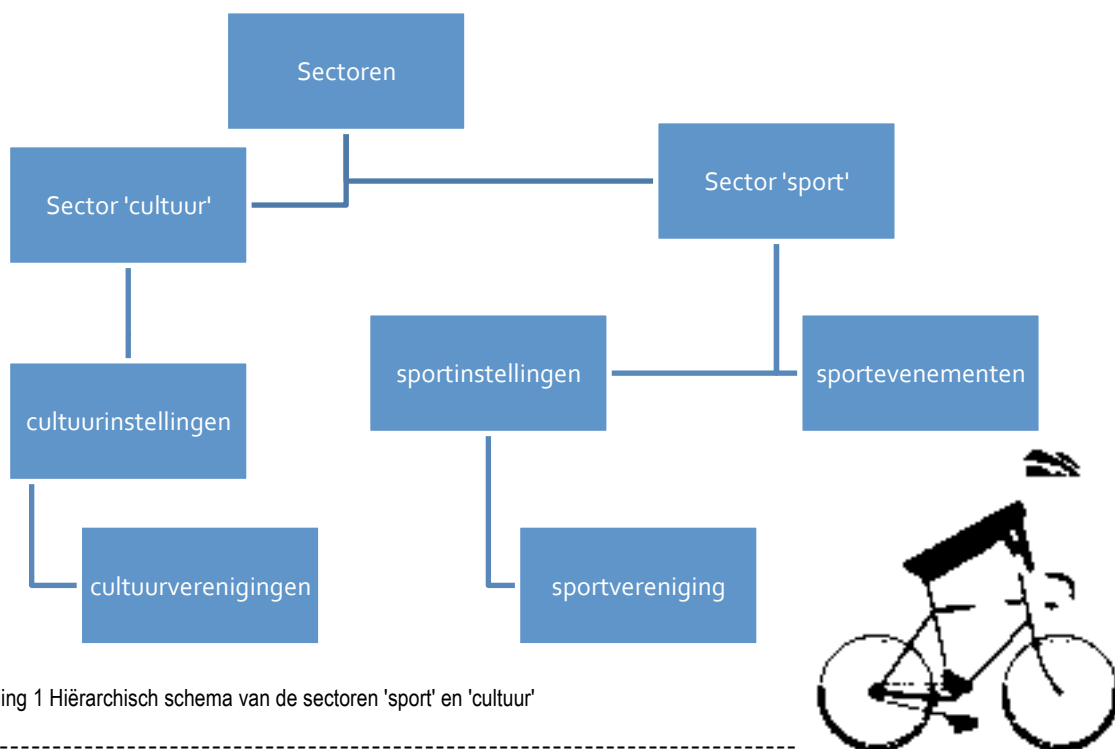
Sportevenementen

Tijdens het onderzoek wordt gekeken naar de grootste mondiale en nationale sportevenementen die plaatsvinden of plaatsvonden in een stad of regio. Bij deze grote sportevenementen doen alleen de topsporters mee. Hierbij moet gedacht worden aan Wereldkampioenschappen, Europese Kampioenschappen, Tour de France (Grand Départ), TT van Assen, Giro d'Italia, Vuelta d'España en de Marathon Rotterdam (NOC*NSF, 2012; Respons, 2014). De Olympische Spelen zullen niet meegerekend worden, want dit evenement vindt niet plaats in een stad maar in een land en is van een ander kaliber.

Samenwerken

Smetsers geeft als definitie voor samenwerken het volgende: "een middel om met elkaar (met verenigde krachten) gemeenschappelijk aan dezelfde taak werkend, het werk tot stand te brengen dat nodig is om een bepaald doel of resultaat te bereiken." (Smetsers, 2007, p. 32).

De woorden sector, cultuur, sport, sportinstelling, cultuurinstelling, sportverenigingen, cultuurverenigingen, sportevenementen zullen in het onderzoek veelvuldig gebruikt worden. Daarom is een hiërarchisch schema gemaakt, zodat duidelijk is op welke plek een definitie hoort (zie afbeelding 1).

Afbeelding 1 Hiërarchisch schema van de sectoren 'sport' en 'cultuur'

Deel 2 Methode en techniek van onderzoek

Hieronder komen de methode, strategie, betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek aanbod.

2.1 Onderzoeksmethode en -strategie

Dit onderzoek over sport en cultuur betreft een organisatievraagstuk, want het gaat hierover instellingen en verenigingen in de wereld van sport en cultuur. Het vraagstuk doet zich voor in sectoren waarbij samenwerken nog niet of nauwelijks voorkomt, maar waar de gemeente verandering in wilt brengen. Het is een verkennend onderzoek over verschillende visies van mensen die deelnemen of deel hebben genomen aan de samenwerkingsconstructie 'sport en cultuur'. Door middel van dit onderzoek wordt kennis vergaard en geanalyseerd, zodat een eerste mening gevormd kan worden over het onderwerp. Dit zorgt ervoor dat het een breed onderzoeksveld is geworden, doordat uit verschillende invalshoeken naar het onderwerp is gekeken.

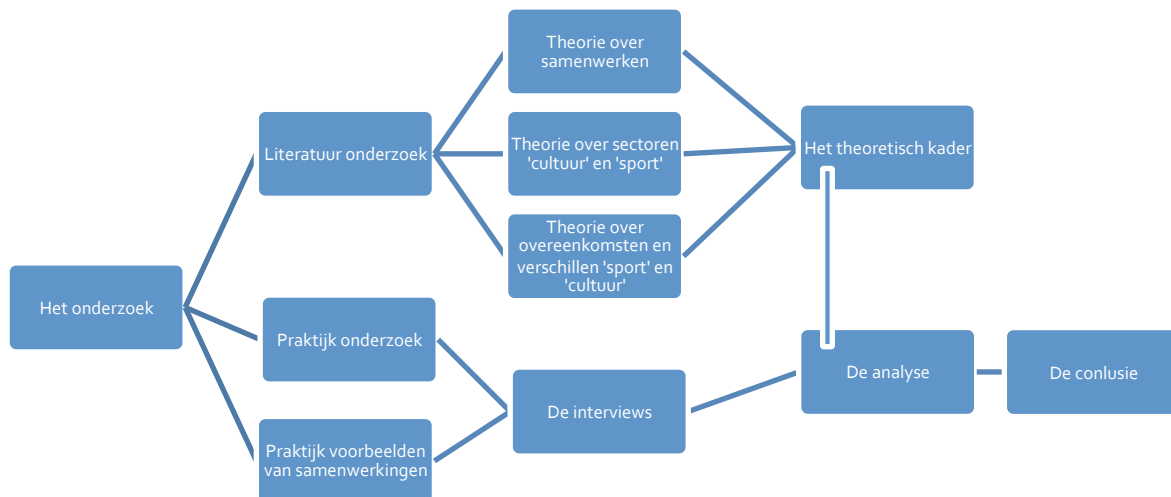
In eerste instantie zou dit onderzoek zijn gericht op drie sportevenementen die in het verleden plaatsvonden en bovendien samenwerkten met een culturele instelling. Daarbij zouden interviews gehouden worden met organisatoren van desbetreffende sportevenementen en medewerkers van de culturele instellingen, met als voornaamste vragen 'hoe is de samenwerking verlopen?' en 'waar liggen mogelijkheden tot verbeteringen?'. Daarnaast zou gepraat worden met 'experts' op het gebied van sport en cultuur. Daarbij zou de voornaamste vraag zijn hoe een samenwerking tussen een sportevenement en culturele instelling kan worden gestimuleerd.

Tijdens het onderzoeksproces werd duidelijk dat in Nederland slechts enkele grootschalige sportevenementen hebben samengewerkt met culturele instellingen. Enkele grote sportevenementen die de meeste potentie hadden een dergelijke samenwerking te hebben ondergaan, zijn benaderd, dan wel via de gemeente of de organisatie. Deze evenementen waren: WK BMX (Rotterdam, 2014), WK roeien (Amsterdam, 2014), WK hockey (Den Haag, 2014) en de Grand Départ van de Tour de France (Rotterdam, 2010). Geen van de benaderingen tot deze sportevenementen, met uitzondering van die tot het WK hockey, hebben geleid tot een gesprek of vervolgesprekken. Daarom is besloten niet alleen te kijken naar sportevenementen uit het verleden, maar om ook een grootschalig sportevenement in de toekomst te betrekken bij het onderzoek, namelijk de Grand Départ van de Tour de France (Utrecht, 2015). Naast het WK hockey en de Grand Départ in Utrecht, dient het evenement 'Symphonica in Sporto' als derde 'sportevenement' voor dit onderzoek. Bij dit evenement worden sport- en cultuurverenigingen aan elkaar gekoppeld om gedurende een jaar verscheidene bewegingsactiviteiten te organiseren.

Het is grotendeels een kwalitatief onderzoek wat zich uit in literatuuronderzoek en het afnemen van interviews (praktijkonderzoek). Het voordeel van interviews als onderzoeksmethode is dat de mogelijkheid aanwezig is om tijdens een interview door te vragen. Dit was noodzakelijk, want iedere geïnterviewde bekeek sport en cultuur vanuit een andere invalshoek en door hierover door te vragen werd duidelijk wat precies werd bedoeld. Echter, door een kwalitatief onderzoek kan slechts een selecte groep worden gesproken, waardoor andere kostbare informatie mogelijk niet aan bod komt. Desondanks het een verkennend onderzoek is, is het goed om eerst een aantal meningen te horen (en daar op door te vragen) uit verschillende invalshoeken. Dan dat een kwantitatief

onderzoek wordt gehouden waarbij alleen oppervlakkig gekeken wordt hoe een grote groep mensen denkt over een bepaald onderwerp.

Het onderzoek is schematisch weergegeven in afbeelding 2. Hierin is te zien dat literatuur onderzoek informatie vergaart over samenwerken, 'sport' en 'cultuur' en overeenkomsten en verschillen tussen 'sport' en 'cultuur'. Daarnaast wordt vanuit de praktijk voorbeelden van samenwerkingen aangedragen die dienen als input voor de interviews. Aan de hand daar van zijn de theorie en de interviews verder uitgewerkt tot een analyse die leidde tot een conclusie.

Afbeelding 2 Thematische weergave van het onderzoek

2.2.1 Literatuuronderzoek

Voor het theoretisch onderzoek is gekozen om terug te gaan naar de basis, omdat nog weinig bekend was over samenwerkingen tussen sport en cultuur. Hiervoor is noodzakelijk dat eerst gekeken werd naar samenwerkingen in een algemenere context, zoals samenwerkingen tussen andere (non-profit) organisaties. Vervolgens is gekeken naar de waarde van de sectoren 'sport' en 'cultuur' en naar de overeenkomsten en verschillen tussen sport en cultuur vanuit de theorie.

2.2.2 Praktijkonderzoek

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode: het afnemen van interviews. Hierbij werd duidelijk dat via de interviews meer kennis werd opgedaan dan via de literatuur, over samenwerkingen tussen sport en cultuur. Tijdens de interviews is gebruik gemaakt van open interviews en de codering hiervan is semi-deductief verlopen. Dit betekent dat de codering afhing van de antwoorden die werden gegeven. Van te voren was niet duidelijk welke informatie tijdens de interviews vergaard zou worden, daarom is, een vooropgestelde vragenlijst, gebruikt als richtlijn (zie bijlage nummer 4), zodat alle desbetreffende onderwerpen tijdens het gesprek aan bod zouden komen.

Voor het onderzoek zijn organisatoren van sportevenementen en de desbetreffende cultuurevenementen geïnterviewd. Daarbij zijn ook experts op het gebied van sport en cultuur geïnterviewd, zodat uiteindelijk een breder beeld kon worden geschetst van samenwerkingsverbanden tussen sport- en cultuurinstanties in het algemeen. Een overzicht van alle betrokken evenementen en personen is te vinden in Tabel 1.

Tabel 1: Onderzoeksmethode praktijkonderzoek

Wat	Wie	Extra informatie
Sportevenement, <i>WK Hockey,</i> Den Haag, 2014.	Sportorganisatie - Paul Broekhoff	Gemeente Den Haag, directeur sport en cultuur
	Cultuurinstelling - Berend Dijkers	Dutch Don't Dance Division (DDDD)
	Cultuurinstelling - Job Kok	Residentie Orkest Den Haag
Sportevenement, <i>Grand Départ,</i> Utrecht, 2015.	Sportorganisatie - Rob van Doggenaar	Organisatie sportevenement, hoofd van het culturele programma
	Cultuurinstelling - Erik Plomp	Utrechts Archief, Projectleider publieksprogrammering
Evenement, <i>Symphonica in Sporto,</i> Vierlingsbeek en Groeningen, 2014/2015.	Organisator <i>Symphonica in Sporto</i> - Rik Geurts	Raadslid bij de gemeente Vierlingsbeek
Expert	Ruud Niewold	Raadslid D66 Woerden
Expert	Claudia Marinelli	LKCA
Expert	Erik Lenselink	NOC*NSF
Expert	Charles van Zanten	Gemeente Utrecht, afdeling 'Cultuur'

De interviews zijn uitgeschreven en gemarkeerd. De gemarkeerde stukken zijn daarna ondergebracht in thema's. Voor de verwerking van de interviews waren de volgende thema's geformuleerd:

- Verbindingen en samenwerkingen tussen sport en cultuur die plaatsvonden of plaatsvinden
- Verschillen en overeenkomsten tussen sport en cultuur
- Oorzaak van de samenwerking tussen sport en cultuur
- De meerwaarde (de waarom) van het samenwerken
- Punten die tijdens samenwerking moeilijk zijn en/of belangrijk voor een goede samenwerking.

- Toekomst beeld sport en cultuur en wat kan je doen wat moet nog gebeuren
- De rol van de gemeente

De gethematiseerde informatie uit de interview is terug te vinden in deel vijf: de resultaten. In de bijlage staat 1 transcriptie van één interview, het interview met Paul Broekhoff, directeur sport en cultuur van de gemeente Den Haag. De gemarkeerde stukken in deze transcriptie zijn terug te lezen in de coderingstabel. De coderingstabel en de overige transcripties zijn op te vragen door te mailen naar de auteur.

2.2 Betrouwbaarheid en validiteit

De betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zijn van belang voor de kwaliteit van de resultaten. Daarom worden de punten 'betrouwbaarheid' en 'validiteit' van het onderzoek hier nader toegelicht.

Betrouwbaarheid

Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek is het belangrijk dat de waarden die gemeten zijn overeenkomen met de werkelijke waarden. Om dit te bereiken moet ervoor gezorgd worden dat *toevallige fouten* zo min mogelijk voorkomen. Dit wordt geprobeerd te voorkomen door het afnemen van tien interviews, zodat verschillende meningen aan bod kwamen en het onderwerp van verschillende kanten werd belicht. De verschillende invalshoeken zijn onder andere bewerkstelligt door te spreken met een sportevenement dat heeft plaatsgevonden en een sportevenement dat op korte termijn plaats zal vinden. Uiteraard was bij beide evenement sprake van een samenwerking met een culturele instelling. Bovendien is gekeken naar een samenwerking op een ander niveau, namelijk tussen sport- en cultuurverenigingen. Verder is gesproken met 'experts' die allen iets te maken hadden met sport en cultuur. Doordat de drie gekozen samenwerkingsverbanden tussen 'sport' en 'cultuur' zodanig verschillen, leidt dit tot een betrouwbaar onderzoek met verschillende invalshoeken.

Validiteit

Voor de validiteit van het onderzoek is het belangrijk dat systematische fouten zo min mogelijk voorkomen. Om hier aan te voldoen zijn mogelijke resultaten niet volledig als waarheid aangemerkt. Daarbij is gekeken naar het aantal mensen dat hetzelfde antwoord gaf en of deze antwoorden in overeenstemming waren met de theorie. Het onderzoek is bedoeld als verkennend onderzoek en geeft inzicht in wat de afgelopen tijd heeft plaatsgevonden en wat nog zal plaats vinden op het gebied van de samenwerkingen tussen sport en cultuur. Echter zijn er te weinig voorbeelden van samenwerkingen om een eenduidige conclusie te geven, hierdoor zijn vele aannames gedaan en verondersteld dat het mogelijk is dat deze punten als waarheid aangezien kunnen worden.

Deel 3 Voorbeelden van combinaties tussen sport en cultuur.

De verbinden tussen sport en cultuur kan snel gemaakt worden als cultuur in het breedste zin van het woord wordt gezien. Voorbeeld hiervan is de pianist en componist Wibi Soerjadi die de muzikale show voor Anki van Grunsven schrijft voor de Olympische Spelen waarbij de kür op muziek is. Of de turnsters van een turnvereniging die opkomen lopen op muziek (Van Zanten, 2015). Van Doggenaar vertelt in het interview dat een balletvoorstelling is gemaakt door Hans van Manen, maar aan de hand van de bewegingen die voetballers maken (Van Doggenaar, 2015). In Vleuten en de Meern is een omni-vereniging gevestigd, waarbij voetbal, tennis, jeu de boules én theater zijn gebundeld in één vereniging (DESTO, n.v.t.). Hieronder worden grotere crossovers tussen sport en cultuur die hebben plaatsgevonden of gaan plaatsvinden kort geïntroduceerd. Deze crossovers komen in deel 5 *Resultaten* weer aanbod.

Symphonica in Sporto

Het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA, 2014) is bezig geweest met de combinatie sport en cultuur en gaf een voorbeeld afkomstig uit Noord-Brabant. In deze provincie is de Dorpenderby bedacht. Hierbij is het de bedoeling dat dorpen zich inschrijven met een initiatief om hun dorp leefbaarder te maken. Vorig jaar deden de dorpen Vierlingsbeek en Groeningen mee met hun plan 'Symphonica in Sporto'. Tijdens het project trekken sport- en cultuurverenigingen samen op en organiseren ze het hele jaar door samen activiteiten, zoals de schietvereniging met de voetbalclub of een tennisvereniging met een muziekschool. Het project zorgde voor meer verbinding tussen verschillende verenigingen en een hogere participatiegraad. Symphonica in Sporto is bedacht door de stichting 'Doe je mee', de bibliotheek en de dorpsraad uit Vierlingsbeek (Geurts, 2015).

WK hockey

Vorig jaar was het WK hockey in Den Haag. De gemeente Den Haag (Broekhoff, 2015) had als doel om er een maatschappelijk evenement van te maken. Daarbij was het voor hen van belang dat het evenement goede relaties had met de onderwerpen onderwijs, gezond eten en cultuur. Tijdens het WK was voor alle basisschoolleerlingen een educatief programma opgezet waarbij deze onderwerp waren terug te vinden. Voor het overige publiek was een breed cultuurprogramma georganiseerd. Iedere avond werd op het Spuiplein in Den Haag de wedstrijd op een tv scherm uitgezonden. Vervolgens was er een culturele programmering dat was opgesteld door de Haagse culturele sector. Hierdoor kregen vele (Haagse) bandjes en zangers de mogelijkheid zich te presenteren. Tijdens het sportevenement werd onder meer samengewerkt met de Dutch Don't Dance Division (DDDD), het Residentie Orkest en The Hague African Festival. Dit jaar (2015) organiseert de gemeente Den Haag het WK beachvolleybal en de Volvo Ocean Race, ook dit jaar is de bedoeling dat bij beide evenementen een groot cultureel programma wordt neergezet.

ADO Den Haag & Het gemeentemuseum Den Haag

Voetbalclub ADO Den Haag en het Gemeentemuseum Den Haag (Broekhoff, 2015) hebben samengewerkt. Het Gemeentemuseum is daar zes á zeven jaar geleden redelijk toe bespot door de cultuursector, omdat het ongewoon was dat werd samengewerkt met een voetbalclub. Bij deze samenwerking werd gebruikt gemaakt van elkaars kwaliteiten, materialen en netwerk. Het Gemeentemuseum wilde met de samenwerking het ondernemerschap in de stad bevorderen. Tijdens de samenwerking was ADO Den Haag bezig een museum te construeren over de geschiedenis van de voetbalclub. Het Gemeentemuseum heeft hiervoor hun expertise

beschikbaar gesteld. Een museum heeft veel verstand van het exposeren van een tentoonstelling of welk klimaat goed past bij een expositie en wat voor educatief programma gedraaid kan worden. Hiervoor in de plaats kreeg het Gemeentemuseum onder meer promotiemateriaal en bezoek van kinderen die lid waren van de voetbalclub.

Grand Départ van de Tour de France

Rob van Doggenaar (2015) is hoofd van het cultuurprogramma rondom de Grand Départ van de Tour de France Utrecht (juli 2015). Naast het cultuurprogramma zijn nog drie pijlers die moeten zorgen voor extra verbinding met de stad: kennis, sportieve activiteiten en economie. Vanaf 100 dagen voor de tourstart zijn activiteiten georganiseerd, ook op het gebied van cultuur. Om de cultuur in stad te binden aan de Tour zijn drie thema's bedacht: 'De Franse slag' (over de relatie tussen Nederland en Frankrijk), 'De helden van de weg' en 'Utrecht fietsstad'. Het thema 'Utrecht fietsstad' is het centrale thema geworden. Zo komt er een caravan waarbij allerlei soorten fietsen getoond worden, zoals bakfietsen, elektrische fietsen en driewielers. Het Utrechts Archief sluit hierbij aan met een tentoonstelling over *140 jaar fietscultuur Utrecht*. Ook is een fietsend orkest genaamd *Orchestre Bicyclette* opgericht. De organisatie van de Tour de France Utrecht werkt samen met veel musea in Utrecht, Tivoli Vredenburg, Nederland Film Festival, TweeTakt, Festival de Beschaving en de organisatie van de Culturele zondagen.

EK vrouwenvoetbal

Vrouwenvoetbal wordt steeds populairder en het is Nederland gelukt om het EK vrouwenvoetbal 2017 naar zich toe te halen en te mogen organiseren. Hiervoor worden in juli 2017 de voetbalstadions in Enschede, Doetinchem, Rotterdam, Breda, Deventer, Tilburg en Utrecht gebruikt. De openingswedstrijd zal in Utrecht plaatsvinden. Nu heeft het podium voor amateurkunst 'Zimihc' (Zat Ik Maar In Hoog Catharijne) zichzelf aangediend om mogelijk samen te werken met de organisatie van het EK vrouwenvoetbal. Zimihc mag in juli 2017 de WASBE (World Association for Symphonic Bands and Ensembles) Conferentie in Utrecht organiseren. De WASBE conferentie is een internationaal tweejaarlijkse conferentie waarbij gemiddeld zeventien blaasmuzeikensembles van over de hele wereld komen optreden. Naast de dagelijkse concerten worden repertoire sessies, lezingen en masterclasses aangeboden. De concerten zullen plaatsvinden in TivoliVredenburg. Het EK vrouwenvoetbal en de WASBE Conferentie gaan mogelijk samenwerken waardoor onder meer de blaasmuzeikensembles kunnen optreden bij een voetbalwedstrijd in het stadion Galgenwaard te Utrecht. Verder wordt gekeken naar andere raakvlakken, overkoepelende thema's en activiteiten die plaats kunnen vinden in juli 2017 (KNVB, 2015; Zimihc, 2015).

Zwarte Cross festival

Als laatste voorbeeld van samenwerking tussen sport en cultuur: het Zwarte Cross festival. Dit evenement vindt jaarlijks plaats in het oosten van het land. De Zwarte Cross is in 1997 ontstaan als crosswedstrijd. Motorvoertuigen zoals brommers, motoren en crossers mochten hier aan mee doen. Na de wedstrijd was er muziek, bier en een groot feest. De dag werd georganiseerd door de rockband Jovink & the Voederbietels. 18 jaar later is de Zwarte Cross een festival geworden waar voornamelijk muziek, sport, spektakel, emotie, theater, stunts en feest zorgen voor een groot sport- en cultuurevenement (Zwarte Cross, 2015).

Deel 4 Theoretisch kader

Voor het onderzoek is gekeken naar de theorie die teruggaat naar de basis, namelijk: samenwerken. Daarnaast wordt apart van elkaar gekeken naar de waarde van sport en cultuur. Daarna worden sport en cultuur met elkaar vergeleken door te kijken naar de overeenkomsten en verschillen.

4.1 De toegevoegde waarde van samenwerken voor organisaties.

Al vele eeuwen werken organisaties met elkaar samen. In de Gouden Eeuw had men de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) (1602 - 1798) waarbinnen vele samenwerkingsverbanden bestonden en waar gezamenlijk de winst werd gedeeld van de handel in Azië. Doordat gezamenlijk werd geïnvesteerd spreidde iedere aandeelhouder de financiële risico's, verbreedden ze de investeringscapaciteit en vermeerderden ze de winst. Bijna 200 jaar heeft de VOC veel winst gemaakt en was het 's werelds eerste multinational (Bruijn, Gaastra & Schöffer, 1987). Ook het verbond tussen de Geallieerden tijdens de Tweede Wereldoorlog is een voorbeeld van een samenwerking. De Engelsen, Canadezen, Amerikanen en Russen sloten de handen ineen om Europa te bevrijden uit de macht van nazi-Duitsland. Na de bevrijding van 1945 viel het samenwerkingsverbond uit elkaar (Overy, 1998).

Ook in de huidige maatschappij zijn tal van voorbeelden te vinden waarbij samenwerkingen zijn aangegaan, zoals bij zorginstellingen waarbij ziekenhuizen zijn verbonden aan zorgverzekeraars. Eveneens specialisten in een ziekenhuis die samenwerken met de verpleging of met de huisarts. Zorginstellingen werken onder meer met elkaar samen in het belang van de patiënt (Nauta, 2014). Op het gebied van integrale veiligheid wordt door gemeentes in de regio samengewerkt. Hierdoor kunnen ze gemeente-overschrijdende problematiek aanpakken, bijvoorbeeld door het maken van een gezamenlijke instrument tegen georganiseerde criminaliteit. Hierbij is iedere samenwerking anders, sommige gemeentes werken op een ad hoc basis en andere vanuit een formele setting (Meijer, 2012). Ook op kleinere schaal werken gemeentes onderling vaak op meerdere punten samen, zo zijn er bijvoorbeeld kleine gemeentes die veel kunnen leren of bewerkstelligen als zij samenwerken met een grote gemeente (Kosten, Becker en Van Kraaij, 2006).

Samenwerkingsmotieven

De betrokken partijen in een samenwerkingsverband hebben allemaal een doel dat zij willen behalen middels de samenwerking. Deze zijn gekenmerkt door de afspraken, de onderlinge relatie en (uiteindelijk) een gezamenlijke ambitie. De verbonden partijen kunnen daarentegen verschillende beweegredenen hebben om een verbinding aan te gaan. De reden van een samenwerking bepaalt niet alleen het karakter en de richting van de samenwerking, maar is ook de drijvende kracht erachter. Bremekamp (2014) beschrijft in zijn artikel drie mogelijke motieven waarom partijen een samenwerking kunnen aangaan. Deze drie 'samenwerkingsmotieven' staan hieronder beschreven en zijn geïllustreerd met voorbeelden.

- Coöpereren, dit samenwerkingsmotief heeft als doel te zorgen voor waardecreatie. Beide partijen coöpereren, omdat ze kansen zien voor waardecreatie die zij niet alleen kunnen realiseren. Voorbeelden van waardecreatie zijn: het vergroten van de omzet, het verkleinen van de risico's, benutten van innovatie of het aanboren van een nieuwe markt. Het eerdergenoemde voorbeeld over de integrale veiligheid heeft ook coöpereren als motief want

de waardecreatie is om te zorgen voor een effectievere en efficiëntere handhaving en minder controlerende druk vanuit het bedrijfsleven (Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, 2011).

- Co-existeren heeft als doel om de macht te verdelen onder de deelnemende partijen, zodat zij vreedzaam naast elkaar kunnen bestaan. Dit samenwerkingsverband bestaat wanneer de onafhankelijkheid van de deelnemende partijen niet onder druk staat, alleen hun positie en eigen belangen wel. De partijen hebben het idee dat zij 'verplicht zijn' om samen een probleem op te lossen. Zij zullen dan bijvoorbeeld de macht verdelen. Dit doen de partijen door het instellen van gezamenlijke structuren, regelgeving en mores die de nieuwe verhoudingen bevestigen in het samenwerkingsverband. Bovendien door met elkaar de verklaring over eenheid, veiligheid of maatschappelijke belangen te bevestigen is de samenwerking van kracht. Echter maakt de verklaring de beoogde gezamenlijkheid lastig concreet, vaak zorgt het voor onderhuidse spanningen en concurrentie. Een historisch voorbeeld is het Congres van Wenen (1814), waarbij de overwinnaars van Napoleon met elkaar moesten beslissen welke vorsten hun landen konden behouden, zodat een nieuwe oorlog voorkomen kon worden (King, 2008).

- Co-acteren, deze samenwerking ontstaat als partijen een gezamenlijke 'vijand' hebben. De samenwerking komt tot stand doordat individuele partijen worden geconfronteerd met ontwikkelingen van buitenaf die te groot zijn om alleen op te lossen. Voor een korte tijd moeten partijen dan samen acteren. In dit geval draait het om vertrouwen in de samenwerking, want om het doel te bereiken zijn de partijen afhankelijk van elkaar. Dit zorgt voor een eenvoudige samenwerkingsstructuur zonder veel regels. Na het behalen van het doel valt het samenwerkingsverband vaak uiteen. Een voorbeeld hiervan zijn de Geallieerden tijdens de Tweede Wereldoorlog. De Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Canada waren genoodzaakt om samen te werken met de toenmalige Sovjet-Unie (Overy, 1998).

Het kan dat meerdere samenwerkingsmotieven, tijdens een samenwerking, voorkomen. Dat komt doordat iedere partij méér belangen en ambities heeft die zij eveneens tijdens een samenwerking willen realiseren. Deze belangen en ambities zijn de secundaire doelstellingen en bepalen mede de vorm en het functioneren van het verband. Hierdoor kunnen de samenwerkingsmotieven ook door elkaar lopen (Bremekamp, 2014). De meerwaarde bij samenwerkingen bij bijvoorbeeld gemeentes, veiligheids- of zorginstellingen is om te zorgen voor een toegevoegde waarde en ziet voornamelijk in de hoek van coöpereren.

De vijf invalshoeken van samenwerken

De manier hoe het beste kan worden samengewerkt met andere partijen leggen Kaats en Opheij (2012) uit in hun boek *leren samenwerken tussen organisaties*. Zij vertellen over de vijf cruciale invalshoeken van samenwerken: ambitie, belangen, groepsdynamica, organisatie en proces. Deze invalshoeken vormen samen een 'taartfiguur' (zie afbeelding 3), met 'ambitie' als belangrijkste taartpunt, waar steeds naar gerefereerd wordt.

Allereerst de invalshoek 'ambitie', met als belangrijkste vraag 'waar gaan we voor? Mensen doen het liefst zinvolle dingen en verspillen niet graag hun tijd. Alleen voor bijna alle samenwerkingen geldt wel, het kost tijd om te komen tot een gemeenschappelijke ambitie. Partijen kunnen elkaar verkeerd begrijpen waardoor verwarring ontstaat over het probleem, de oplossing, de kans of de vorm van de samenwerking. De kunst is dan om desondanks tot een gemeenschappelijk beeld te komen. Om dit te bewerkstelligen moeten de

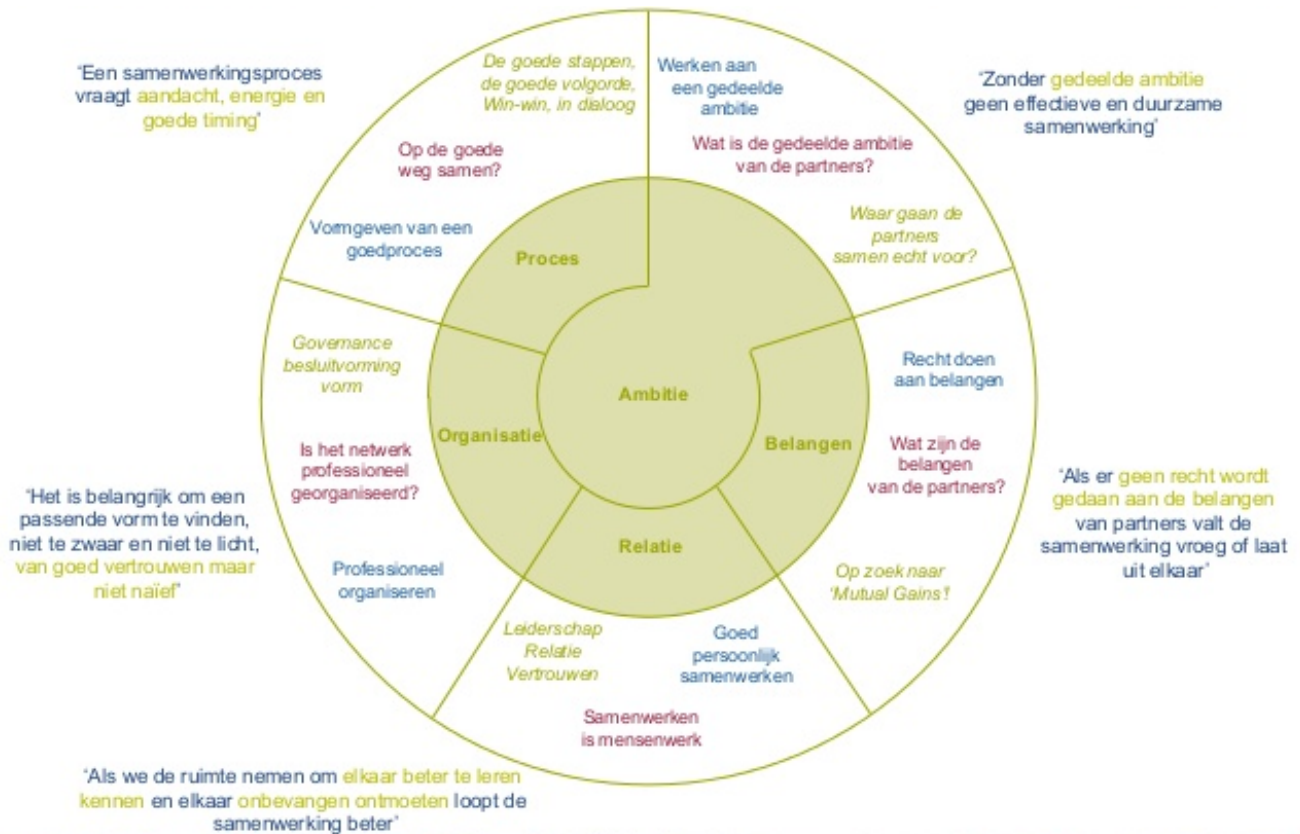
verschillende partijen elkaar gaan bevragen: *welke kans wil je benutten, welk probleem wil je oplossen? In welke samenwerkingsvorm kan dit probleem worden opgelost?* Daarbij is het essentieel om regels vast te leggen. Die zorgen namelijk voor wederzijds vertrouwen en representeren de stijl van de samenwerking, wat leidt tot een wij-gevoel: *wij doen de dingen zo*. De partijen zijn ook aan elkaar moreel verplicht om 'all the way' te gaan, en mogen niet zomaar halverwege stoppen. Bij de ontwikkeling van de ambitie neemt een partij dus niet alleen zijn eigen belang mee, maar ook het belang van de samenwerkende partij of partijen.

De tweede invalshoek gaat over belangen. Vanuit een gezamenlijke ambitie wordt gekeken naar een oplossing die elkaars belangen behartigt en dat de belangen op zo'n manier zijn dat ze voor iedere partij extra waarde creëren (zie afbeelding 3). Door te kijken naar elkaars belangen en hier ook daadwerkelijk rekening mee te houden, is het van betekenis open te staan voor alternatieve oplossingen voor het probleem. Hiervoor moeten de partijen kijken buiten hun vertrouwde denkkader. Barneveld (2013) vat samen dat bij de kijk van Kaats en Opheij drie voorwaarden belangrijk zijn om de belangen een centrale plek te geven. Allereerst moet een basis van betrouwbaarheid en vertrouwen worden gecreëerd. Hierbij moet rekening worden gehouden met de transparantie en de kwetsbaarheid van de deelnemende partijen. Vervolgens moet gezocht worden naar een gezamenlijk vertrekpunt qua informatie en communicatie, zodat alle partijen van de nodige informatie op de hoogte kan zijn en iedereen dezelfde waarheid gaat herkennen. Daarnaast ontwerp een manier waardoor de partijen samen gaan denken en herken elkaar als elkaars gelijken, luister naar wat een ander vertelt, ga in op wat een ander zegt en probeer nieuwsgierig te zijn naar elkaar. Uiteindelijk kan dat zorgen voor een win-win situatie voor alle partijen.

Bij de derde invalshoek, relatie, gaat het erom dat ook elke partij zijn eigen historie, achtergrond en gevoelens meeneemt in het samenwerkingsproces. Dit brengt diversiteit met zich mee. Alleen om te voorkomen dat de samenwerking vervaagt is een verbindende leider nodig. De belangrijkste taak van deze leider is zorgen voor verbinding tussen de individuen in de groep, zodat de tegengestelde belangen toch kunnen zorgen voor vooruitgang. Ieder mens neemt bij een samenwerking zichzelf mee, daarbij balanceert diegene tussen vertrouwen en waakzaamheid tot een ander. De vraag die opspeelt bij een samenwerking is in hoeverre durft iemand zich over te geven aan de relatie en in welke mate iemand zich zelf en eventuele achterban moet beschermen voor de risico's van de relatie. Bij een samenwerking is veel of weinig vertrouwen en is er altijd sprake van veel of weinig waakzaamheid. Iedere partij zoekt naar de balans tussen vertrouwen en waakzaamheid. Een groep is iets bijzonders, en meer dan een opstelsom van individuen. Elke groep heeft zijn eigen dynamiek en wetten, wat zorgt voor een nieuwe werkelijkheid. In het begin zal er dan veel onduidelijkheid zijn, maar naar mate de groep aan de slag gaat zal de groep z'n eigen plan trekken.

De vierde invalshoek is organisatie. Een samenwerking kan gezien worden als een organisatie die eveneens aandacht en zorg vraagt. Overigens is het ook een bijzondere vorm van organiseren, want door het tijdelijk karakter van de samenwerkingsrelatie ontstaat een ongewoon organisatiemodel. Bij een samenwerkingsrelatie is het voornamelijk van belang dat partijen hun afspraken nakomen, daadkrachtig zijn, zorgen voor structuur en de besturing is afgestemd op de doelen van de partners (wat moet zorgen voor effectiviteit), in hoeverre de partijen in de samenwerking participeren en de samenwerking kan rekenen op steun van de achterban. Verder kunnen bij samenwerkingen voorkomen dat huidige partijen vertrekken en/of nieuwe toetreders bijkomen, het is van belang dat de samenwerking hierop kan anticiperen.

Als laatste invalshoek geven Kaats en Opheij aan dat het samenwerkingsproces ook aandacht moet krijgen. Hierbij geldt dat goed nagedacht moet worden over een fasering en een procesontwerp. Een goede samenwerking heeft namelijk zowel oog voor de inhoud van de samenwerking als de procesmatige aspecten. Om een doordachte fasering en een doordachte procesontwerp tot stand te brengen is een heldere rolverdeling van belang met een duidelijke procesregie. Deze kan geleid worden door zowel iemand uit de groep als een buitenstaander. Om de kwaliteit van het proces te waarborgen is het goed om regelmatig stil te staan bij het verloop van de samenwerking en elkaar de vraag te stellen *brengt de samenwerking iedere partij dichterbij de realisatie van hun ambities?*

Afbeelding 3 Vijf invalshoeken van samenwerken. Bron: Kaats & Opheij (2012)

Samenwerken in de toekomst

Hierboven is een kleine schets gegeven van organisaties die hebben samengewerkt, waarom zij hebben samengewerkt en welke punten voor een eventuele succesvolle samenwerkingen kunnen leiden. Voor de toekomst van het samenwerken schrijven Van Houtum en Ligthart (2011) dat het juist in de tijd van economisch mindere momenten van belang is dat verder gekeken

wordt en gezocht moet worden naar creatievere samenwerkingen. Daarbij gaat het om het verbeelden van toekomstideeën. Deze ideeën moeten uitgewerkt worden en verbonden worden aan verschillende disciplines, zodat daarna vertrouwen in elkaar en de omgeving ontstaat. Voor de toekomst zal gebruik gemaakt moeten worden van de ervaringen uit het verleden en de dromen die er zijn voor de toekomst.

De overheid

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Jet Bussemaker, heeft zich ook laten inspireren om samenwerken te stimuleren. In haar cultuurbeleid van 2014 geeft zij aan dat meer samengewerkt moet worden in de daaropvolgende jaren. Zij richt zich in haar cultuurbeleid op vier sectoren: welzijn, zorg, sport en onderwijs. Hierbij kan de maatschappelijke waarde van cultuur goed naar voren komen. Voor ingewikkelde vraagstukken kan creativiteit en innovatie een grote rol spelen. Alleen de beginselen van creativiteit en innovatie liggen bij de cultuursector en het cultuuronderwijs. Een culturele instellingen dat zich verbindt aan ingewikkelde vraagstukken zal door het ministerie gestimuleerd worden. Zo wordt 1,7 miljoen beschikbaar gesteld voor onderzoek naar de maatschappelijke impact van cultuur, de versterking van de relatie tussen cultuur en wetenschap en andere domeinen en kennisuitwisselingen. Ook zal in de subsidieperiode 2017 - 2020 als voorwaarde worden gesteld om samenwerkingen meer te faciliteren en te waarderen (Bussemaker, 2014).

Vanwege het veelvuldig voorkomen van grootschalige sportevenementen in (grote) steden of provincies in Nederland (zie Tabel 2) is het interessant om te kijken of een samenwerking tussen sport en cultuur mogelijk is. Hierbij wordt gekeken naar het algemene beeld van sport en cultuur. Overigens ligt de link naar sportevenement en cultuur in de stad in het verlengde van de samenwerking tussen sport en cultuur.

Tabel 2: Impressie van grootschalige sportevenementen in Nederland van de afgelopen vier jaar

(Bron: Wesp-rapportage, 2014; Sportevenementen kalender, z.g.).

Jaar	Sportevenement	Stad of provincie
2012	WK wielrennen	Zuid-Limburg
	WK schaatsen	Heerenveen
2013	EK beachvolleybal	Den Haag
	Europees Jong Olympisch Festival (EJOF)	Utrecht
2014	WK hockey	Den Haag
	WK roeien	Amsterdam
	WK BMX	Rotterdam
2015	Grand Départ van de Tour de France	Utrecht
	WK beachvolleybal	Den Haag
	Volvo Ocean Race	Den Haag

4.2 De analyse van de sectoren 'sport' en 'cultuur'

Voor het onderzoek zal gekeken worden hoe de sectoren 'sport' en 'cultuur' verbonden kunnen worden op het gebied van de waarde, de kosten en de deelname. Hieronder wordt een beeld geschetst van beide sectoren. De waarde waarover gesproken wordt is voor sport afkomstig van het Sociaal en Cultureel Planbureau en van NOC*NSF, voor cultuur is deze afkomstig van de Raad voor Cultuur. Deze instellingen hebben onderzoek gedaan naar de waarde van 'sport' of 'cultuur' en moeten zorgen voor een onafhankelijk oordeel.

4.2.1 De betekenis van sport

Sport is voor velen een populaire vrijetijdsbesteding en is voor menig mens een vast onderdeel in hun dagelijks leven. Sommigen beoefenen zelf een sport, anderen zijn actief als vrijwilliger bij een sportclub of zijn fan van één van de Nederlandse topsporters of topclubs. Mensen volgen topsporters of moedigen hen massaal aan tijdens grootschalige sportevenementen zoals de Olympische spelen of de Europese of Wereldkampioenschappen. Op kleinere schaal worden ook sporters toegejuicht door hun familieleden of vrienden tijdens een wekelijkse competitiewedstrijd (Tiessen-Raaphorst (red), 2014).

De waarde van sport

Vloet (2008) schrijft dat sport is een fijne, gezellige en gezonde tijdsbesteding. Tevens is onderzocht dat sport kan bijdragen aan het stimuleren van bepaalde karaktereigenschappen. Deze karaktereigenschappen worden onderverdeeld in vier sportwaardes: zelfvertrouwen/zelfwaardering, sociaal gedrag, prestatievermogen en 'well being' (gezondheid, waarbij sport als therapie wordt gezien) (Vloet 2008). Overigens wordt sport inmiddels ook door de overheid gezien als middel om doelen te verwezenlijken. Eind jaren tachtig en begin jaren negentig werd onderzoek gedaan naar de rol van de overheid op het terrein van sport (Beckers en Serail, 1991; Crum, 1991). Hierbij werd een 'nieuwe' rol gevonden voor de overheid in de bevordering van sport(deelname) als verdienstelijk goed. Zo zou sport niet meer het doel op zich worden, dat voor iedereen toegankelijk dient te zijn, maar het bereiken van sportexterne doelstellingen als (neven)effect van sport, werd gezien als nieuw doel. Onder verantwoordelijkheid van oud-minister Erica Terpstra van VWS kwam de nota: *Wat sport beweegt. Contouren en speerpunten voor het sportbeleid van de rijksoverheid* (VWS, 1996). Dit was de eerste nota waarmee de dominantie van de instrumentele benadering van sport in het sportbeleid werd vastgelegd en het qua sportbeleid een uitgangspunt werd voor de jaren daarna.

De maatschappelijke waarde van sport

Het visiedocument *Maatschappelijke waarde van sport* van het NOC*NSF geeft aan waarom sport als middel van waarde kan zijn. Sport draagt onder meer bij aan de gezondheid, sociale cohesie, opvoeding en onderwijs en duurzaamheid (Postuma en Horsting, 2008).

Allereerst gezondheid, sport draagt bij aan een fysieke gezondheid waardoor sporters -naast hun sportactiviteiten- significant actiever zijn in het dagelijks leven. Bovendien hebben sporters een gezondere leefstijl; ze roken minder, ontbijten beter, eten meer fruit en slapen beter, in vergelijking met niet-sporters. Naast de fysieke gezondheidswaarde van sportactiviteiten, zorgt sporten ook voor de mentale en sociale gezondheid (De Groot en De Wit, 2008).

Ten tweede draagt sport bij aan sociale cohesie², de sociale samenhang in een maatschappij. Oftewel sport heeft een intrinsieke en extrinsieke (ver)bindingskracht. Dat wil zeggen dat mensen die zich met elkaar verbonden voelen, waarbij sport kan bijdragen aan zelfvertrouwen, vertrouwen in anderen en opbouw en onderhoud van netwerken en relaties. Sociale cohesie gaat over mensen die in staat worden gesteld om in de maatschappij te participeren door deel uit te maken van een netwerk. Doordat miljoenen mensen genieten van sport en sport een basisonderdeel is van onze samenleving, is sport ook van waarde voor groepen die moeilijk 'insluiten' in de maatschappij. Kortom, sport brengt mensen bij elkaar, zowel actieve sporters, vrijwilligers bij een sportvereniging of sport-fan die graag kijkt naar sport (Luipers en Lammers, 2008).

Ten derde bevordert sport de opvoeding en het onderwijs. In het onderwijs krijgen kinderen en jongeren sportles. In 2007 deed 66% van de 12 tot 19 jarige en 73% van de 6 tot 11 jarige aan een sport in verenigingsverband. Hierbij zijn scholen en sportverenigingen de belangrijkste georganiseerde instellingen waarbij kinderen en jongeren bewegen. Deelname aan sport schept de mogelijkheid tot leren, zowel bewust als onbewust. Sport zorgt voor veel mensen voor plezier en kan bijdragen aan belangrijke sociale ontwikkeling. Wel zorgt sport ook voor een negatieve kant, waarbij misleiding en misbruik voorkomt, zoals racisme op het voetbalveld. Als sport en bewegen een maatschappelijke betekenis krijgen, dan is de context waarin sport en bewegen gegeven wordt cruciaal (Van Veldhoven, 2008).

Als laatste draagt sport bij aan duurzaamheid³. Van Tets (2008) schrijft dat begrippen als passie, motivatie en beleving nauw verbonden zijn met de mensen die sporten en zij hebben een sterke bewustwording. Dit betekent dat een groot deel van de mensen in de sportwereld een positieve houding heeft ten opzichte van het thema duurzaamheid. De sportwereld zou dan ook het thema duurzaamheid zo veel mogelijk moeten uitdragen en toepassen. De sportwereld kan duurzaamheid uitdragen en toepassen in onder meer de volgende gebieden: duurzaam bouwen (van bijvoorbeeld accommodaties), duurzame energie, water, mobiliteit en transport (mensen kunnen vaker fietsend naar hun werk gaan), natuurlijk en milieu en ruimte (Van Tets, 2008).

De kosten van sport

Vanwege de al meer dan vijf jaar durende economische crisis lijkt groei van het budget gestopt, maar dat heeft nog niet geleid tot een substantiële verlaging van het sportbudget van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Ondanks dat vanuit de politiek een groot draagvlak is voor overheidssteun aan sport(accommodaties), schrijven Hoekman en Gijsbers in 2010 dat de budgetten in de toekomst onder druk komen te staan (Hoekman, 2010; Hoekman en Gijsbers, 2010). In 2014 is door de overheid geïnvesteerd in zowel de breedtesport als de topsport, alleen zullen de lokale bezuinigen de komende jaren waarschijnlijk zorgen voor problemen bij sportverenigingen en sportinstellingen (Tiessen-Raaphorst e.a., 2014). Daar komt bij dat sportaccommodaties de grootste kostenpost vormen op de lokale begroting. Onderzoek naar sportaccommodaties en -ruimte laat zien op welke manier accommodaties efficiënter ingezet kunnen worden en hoe gezorgd kan worden voor beter beheer en exploitatie van de sportaccommodatie. Daarbij is een interessante

² Sociale cohesie: De mate waarin mensen in gedrag en beleving uitdrukking geven aan hun betrokkenheid bij maatschappelijke verbanden in hun persoonlijk leven, als burger in de maatschappij en als lid van de samenleving (Schnabel, Bijl & de Hart, 2008).

³ Duurzaamheid wordt hier in de context geplaatst afkomstig uit het Brundtland rapport (1987): "Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling waarbij de huidige wereldbevolking in haar behoeften voorziet zonder de komende generaties te beperken om in hun behoeften te voorzien."

ontwikkeling gaande, namelijk de informele sport- en speelpleintjes zoals Cruyff courts en Krajicek Playgrounds, die ook op hun beurt zorgen voor een steeds sterkere verbinding tussen de buurt, het onderwijs en sport (Breedveld, Komijn & Cevaal, 2009; Vermeulen, Verweel & Van Veen, 2010).

De Sportdeelname

Uit onderzoek van de Vrijtijdsomnibus (VTO) blijkt dat de sector sport in de afgelopen tien jaar een lichte stijging heeft doorgemaakt: 75% van de Nederlandse bevolking sportte 12 keer per jaar en 56% deed in 2012 wekelijks aan sport (Vrijtijdsomnibus, 2012). De verschillen in de sportdeelname spelen sociaal-demografische achtergrondkenmerken een grote rol. Leeftijd, opleidingsniveau en gezondheid zijn belangrijke kenmerken die invloed hebben op sportdeelname. (Tiessen-Raaphorst & Van den Dool, 2014).

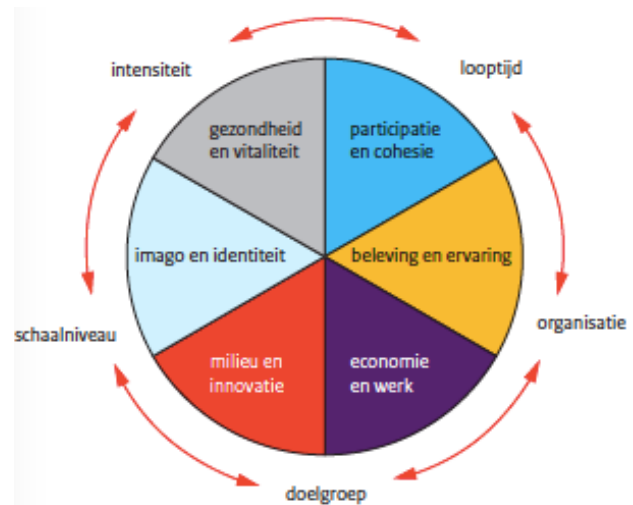
Sportevenementen

In Nederland bezoekt 23% van de bevolking (in 2012) maandelijks of vaker een sportwedstrijd of -evenement; van het WK schaatsen in Heerenveen (2012) tot de wekelijkse voetbalwedstrijd van de F'jes. Daarbij gaan jongeren, mannen en hoger opgeleiden vaker dan andere Nederlanders naar een wedstrijd. De overheid heeft door het organiseren van kleinere en grotere sportevenementen de ambitie voor het behalen van diverse economische en sociaalmaatschappelijke doelen. Bijvoorbeeld het vergroten van sportparticipatie en sociale cohesie, waardoor gehoopt wordt op een win-win situatie. Wel moet men zich afvragen of de doelen niet te hoog gegrepen zijn. De omvang van de impact die bereikt wil worden, hangt samen met kenmerken van het evenement, zoals school, duur en type sport(en). Tot dusver is er bij de lokale bevolking vaak een groot draagvlak en waardering voor het organiseren van spraakmakende sportevenementen, echter wisselt dit wel per type evenement en de regio waar het evenement plaatsvindt (De Boer & Van de Dool, 2014).

Meting van maatschappelijke waarde van sportevenementen

Ondanks dat het verschilt per sportevenement of er genoeg draagvlak en waardering voor is kan gekeken worden welke maatschappelijke waarde een sportevenement oplevert. Afbeelding 4 geeft weer welke maatschappelijke waarde een sportevenement kan leveren. Dat zijn: participatie en cohesie, beleving en ervaring, economie en werk, milieu en innovatie, imago en identiteit, en gezondheid en vitaliteit. De cirkel eromheen staat symbool voor het sportevenement zelf waarbij onder meer aan gegeven moet worden wat de looptijd is van het event en welke doelgroep bereikt moet worden. Aan de hand daarvan kunnen doelen gedefinieerd worden, en deze doelen zorgen voor de gewenste maatschappelijke effecten. Voor het stimuleren van de neveneffecten van een sportevenement zijn in 2010 en in 2011 elf pilot-evenementen door het VWS gesubsidieerd, onder meer het WK Tafeltennissen in Rotterdam (2011) (De Groot, Blom & Gugten 2012; De Groot en Duijvestijn 2013). Daarnaast is door het ministerie van VWS (2013) het aangegeven om 'de kracht van sportevenementen' meer te benutten. Hiermee wil Nederland zich nadrukkelijk positioneren als een sportland.

Afbeelding 4 Maatschappelijke waarde sportevenement.
Bron: De Groot et al. (2012)

4.2.2 De betekenis van cultuur

De laatste jaren hebben vele cultuurinstellingen te maken gekregen met bezuinigingen. Als dit doorgaat zal veel waardevolle cultuur kunst verloren gaan en de autonome kunst langzaam verdwijnen.

De vijf waardes van cultuur

Marlet & Poort (2011), schrijven in *de waarde van cultuur in cijfers*: 'De maatschappelijke waarde van de culturele sector is hoger dan de maatschappelijke kosten'. Uit hun onderzoek komt naar voren dat cultuur ieder jaar meer toevoegt dan dat de belastingbetaler er voor betaald. Volgens onderzoek zorgt cultuur voor vijf waardes:

- De gebruikswaarde. Dit is de waarde die mensen bereid zijn extra te betalen voor het genot en geluksgevoel dat ze ervaren bij kunst en cultuur, bovenop de feitelijke prijs die mensen ervoor betalen.
- De bestaanswaarde is de waarde die mensen hechten aan het cultureel erfgoed dat Nederland bezigt, zoals de kunstcollectie en de molens, zonder dat deze mensen er zelf gebruik van maken.
- De economische waarde is de toevoeging die door de culturele sector aan toeristen en via export aan buitenlanders wordt verkocht wat bijdraagt aan de Nederlandse economie.
- De sociale waarde. Hier gaat het om de waarde die door kunst en cultuur worden toegevoegd aan bijvoorbeeld gezondheid, onderwijs en leefbaarheid.
- De optiewaarde is de waarde waarbij mensen anticiperen op de positieve effecten van kunst en cultuur. Bijvoorbeeld als mensen een huis kopen dicht bij kunst en cultuur (zoals een buitenplaats), zijn zij bereid zijn om meer te betalen.

Deze waardes laten zien welk belang cultuur heeft in de maatschappij. Echter is de vanzelfsprekendheid dat cultuur 'goed' is de afgelopen jaren verdwenen, wat komt door veranderde publieksvoorkeuren en een toenemende overhand van moderne kunsten. Vanaf 2013 wordt bezuinigd op de cultuursector, zowel door de rijksoverheid als provincie en gemeente (Raad voor Cultuur, 2012).

De esthetische en intrinsieke waarde

De Agenda Cultuur van de Raad voor Cultuur (2015) geeft aan dat cultuur een positief effect heeft op beter onderwijs, betere gezondheid, actieve deelname van burgers of bijdrage aan de gemeenschapszinnigheid van groepen. Ook de economische waarde komt terug, culturele voorzieningen in de buurt zorgen voor meer opbrengsten in de horeca, hogere huizenprijzen of een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven (Marlet, 2009; Marlet, 2010).

Cultuur zorgt voor een esthetische (de kunsten) en een intrinsieke waarde (erfgoed). Deze waardes ontstaan doordat mensen zich 'mentaal verbinden' met cultuur (Van Maanen, 2009; Bartelse en Weggeman, 2013; Gielen *et al.*, 2014). In de kunstwereld gebeurt deze mentale verbinding doordat een toeschouwer wordt geïntrigeerd door de esthetische kwaliteiten van een kunstwerk. Hierdoor kan het kunstwerk schoonheid, ontroering of een herinnering oproepen. Overigens kan het ook afkeer, verdriet of confrontatie veroorzaken. Het erfgoed (een object of handeling), de intrinsieke waarde, zorgt voor een persoonlijke verbinding tussen mensen en geschiedenis, verhalen en tradities. In onze samenleving doet geen enkele andere sector dan cultuur zo'n expliciet beroep op deze waarden (intrinsiek en esthetisch). Dat betekent niet dat cultuur altijd maar 'mooi' is en buiten de werkelijkheid staat. Cultuur zorgt juist voor de kritische noot en kan de wereld waarin wij leven becommentariëren. Hierbij zei Joan Simons (2014, p. 1): "Kunst kan een samenleving helpen over zichzelf te reflecteren, nieuwe denkpijlers te openen, het ondenkbare te denken, afgeronden zichtbaar te maken, en ja, ook troost te bieden." Voor erfgoed geldt dat evengoed, want de objecten, gebeurtenissen of handelingen die uit het verleden voortkomen laten zien hoe onze of andere samenlevingen waren en soms kan dat heel confronterend zijn. De waardes van cultuur kunnen hierdoor dus ook choqueren of beledigen, waarbij dat niet altijd door iedereen geaccepteerd wordt. Door de eeuwen heen zorgt dat ervoor dat maatschappelijke groepen om deze reden proberen het geluid van een kunstenaar in de kiem te smoren. Daarom is het juist van belang dat de functie van cultuur blijft bestaan en zij hun kritische en onconventionele opvattingen en visies kunnen delen (Raad voor Cultuur, 2015).

De kosten van cultuur

De afgelopen jaren hebben zowel de overheid, als gemeentes en provincies bezuinigd op cultuur. Sluipende bezuinigingen zullen zich de komende jaren voordoen bij ongewijzigde financiële kaders. Daarbij is in de lopende cultuurplanperiode weinig prijs- en looncompensatie toegepast voor instellingen die subsidies hebben gekregen van landelijke cultuurfondsen. Hierdoor teren instellingen op hun eigen vermogens en door aanspraak te maken op hun reserves (Raad voor Cultuur, 2015). De Algemene Rekenkamer (2015) geeft aan dat 83% van de in nog 2009 - 2012 gesubsidieerde instellingen, de bezuinigingen van cultuurbeleid van 2013 - 2016 heeft overleefd. Alleen het is niet bekend hoe zij de begrotingstekorten hebben opgelost en of dit de komende jaren weer zal lukken. In het derde kwartaal van 2015 zal het nieuwe subsidiestelsel voor 2017 - 2020 worden vastgesteld, waarbij waarschijnlijk een

structurele vermindering van 200 miljoen euro zal plaatsvinden ten opzichte van een begroot oorspronkelijk budget van ongeveer 900 miljoen.

De cultuurdeelname

Cultuur biedt zingeving aan het leven van de mensen. 7,3 miljoen Nederlanders doen in hun vrijetijd aan amateur kunst (Van Den Broek, 2013). Daarbij schrijft het sectorinstituut amateurkunst: *Kunstfactor* dat rond de 1 miljoen mensen vrijwilliger zijn bij een amateurkunsteninstelling. De een werkt op een festival, de ander in een museum en weer een ander is gastvrouw bij de plaatselijke bibliotheek of is leesmoeder op een basisschool. Dit betekent dat veel culturele activiteiten niet mogelijk zijn zonder de inzet van een maatschappelijke organisatie, vriendenverenigingen of vrijwilligers. Overigens draagt cultuur ook bij aan de Nederlandse economie, zo was in 2011 3,2% van de bevolking werkzaam in de cultuursector (CBS, 2012). Daarnaast is Nederland een exportland als het gaat om cultuur, grote bekenden zijn wel André Rieu en de musicals van Stage Entertainment. Bovendien zorgt de cultuur in Nederland voor een trekpleister voor toeristen (Bussemaker, 2015).

Geconcludeerd kan worden dat cultuur al langere tijd kampt met de bezuinigingen. De sportsector zal daar vanaf 2015 meer last van hebben (Tiessen-Raaphorst et al, 2014). Verder is de waarde van allebei de sectoren in twijfel getrokken. Zowel sport als cultuur worden gezien als doel op zich, alleen steeds vaker worden zij ingezet als middel om andere doelen te bereiken. Zo bevordert sport om meer te bewegen, cultuur helpt het oplossen van maatschappelijke problemen en ten slotte kunnen sport en cultuur de sociale cohesie in een wijk verbeteren.

4.3 De overeenkomsten en verschillen tussen sport en cultuur (literatuur)

Tussen sport en cultuur bestaan zowel verschillen als overeenkomsten. Van der Poel schrijft in *De overheid aan de bal* (2013) dat sport en cultuur niet alleen vormen van vrijetijdsbesteding zijn, maar ook economische sectoren met een direct resultaat voor de deelnemers. Verder bestaan beide sectoren uit een mengeling van een verschillend assortiment, met een privaat, publiek en non-profit aanbod, een piramidevormige structuur met een smalle top en brede basis, onderscheidingen naar professionals en amateurs, deelnemers en publiek, en oneindig veel disciplines en subdisciplines. Daarnaast hebben zowel sport als cultuur neveneffecten die doorwerken naar andere sectoren, zoals het verbeteren van de sociale cohesie in een wijk. Zowel het sport- en cultuurbeleid zijn gericht op verhoging van de participatie, het behouden van een divers aanbod, het trainen van professionals, het ondersteunen van talenten en het stimuleren van de top.

De verschillen tussen beide sectoren kunnen invloed hebben op de manier hoe de overheid omgaat met deze sectoren. De cultuursector is groter in z'n diversiteit en meer geprofessionaliseerd dan de sportsector. Cultuur kent bijvoorbeeld meer opleidingen, zelfs op universitair niveau. Van der Poel noemt als grootste verschil de overheersende verenigingscultuur in de sport, waarbij vrijwilligers en leden elkaar een of meerdere keren per week zien voor het beoefenen, het organiseren of faciliteren van een activiteit of samenkomen voor een borrelmoment na de training. Vrijwilligers zetten zich daarnaast onder meer in voor het organiseren van competitie, trainen van de jeugd en het tappen van een biertje. Misschien maakt deze intensieve inzet van vrijwilligers de (amateur)sport iets minder gebonden aan de ondersteuning van de overheid dan de geprofessionaliseerde cultuursector.

In *Wie doen er aan sport en cultuur?* (Tiessen-Raaphorst, Van den Broek & Van den Dool, 2013) worden meerdere overeenkomsten geven, sport en cultuur zijn allebei een vorm van vrijetijdsbesteding, de sectoren worden allebei financieel gesteund, en zowel sport als cultuur kan men zowel beoefenen als bezoeken. In het onderzoek van Tiessen-Raaphorst et al., (2013) zijn in 2012 sport en cultuur voor de eerste keer met elkaar vergeleken. Zij hebben onderzoek gedaan naar het aantal mensen dat cultuur en/of sport bezoekt en of beoefent. Wat opvallend is dat cultuur meer bezoekers heeft dan sport. Sport heeft daarentegen meer beoefenaars dan cultuur.

Qua bevolkingsgroep wordt allereerst gekeken naar hoog- of laagopgeleide mensen. Daarbij kan geconcludeerd worden dat beoefenaars van sport en cultuur, meer hoogopgeleid zijn dan laagopgeleid. Eveneens voor de bezoekers geldt dat hoogopgeleiden vaker naar sport en cultuur gaan. Als gekeken wordt naar de leeftijd doen meer jongen mensen aan het beoefenen van cultuur en sport dan ouderen. Als gekeken wordt naar het aantal bezoeken van mensen aan culturele activiteiten in combinatie met de leeftijd blijft het enigszins constant, terwijl bij sport het aantal mensen dat sportwedstrijden bezoekt verandert naarmate iemand ouder wordt; hoe ouder iemand wordt hoe minder vaak deze persoon sportwedstrijden, sportevenementen of sportverenigingen bezoekt. Alleen zijn bezoekers van sport of cultuur ook beoefenaars van sport en cultuur en visa versa? Bij mensen die eens per jaar sporten én een sport (-vereniging, -wedstrijd) bezoeken is het 46% van de ondervraagde. Bij mensen die eens per jaar doen aan het beoefenen van cultuur én een culturele instellingen bezoeken is het 52% van de ondervraagde. Als frequenter wordt geoefend en wordt bezocht (beide minstens twaalf keer per jaar) dan liggen de procenten lager, 19% sport en 21% cultuur van de bevolking. Dit betekent dat er een overeenkomst zit in het aantal mensen dat zowel bezoekt als beoefent van sport of cultuur. Alleen zijn sportfanaten ook cultuurliefhebbers? 48% beoefent sport en cultuur één keer per jaar en ook 48% bezoekt één keer per jaar zowel sport en cultuur. Bij een frequenter (minstens 12 keer) bezoek aan zowel sport en cultuur liggen de procenten lager: 10%. En bij het beoefenen van zowel sport en cultuur gaat het om 32%.

Hoewel sport en cultuur vele overeenkomsten hebben, heeft het bezoeken van een sportevenement geen directe invloed op het bezoeken van een cultuuruiting (en andersom) Wel gaan daarentegen meer bezoekers naar culturele uitspanningen dan naar sport kijken, maar beoefenen weer meer mensen sport dan cultuur (Tiessen-Raaphorst et. al., 2013).

Over verschillen en overeenkomsten geeft Van der Poel aan dat sport veel meer leeft op vrijwilligers. Tiessen-Raaphorst (et.al) geeft aan dat sport ook meer wordt beoefend. Desalniettemin bezoeken meer mensen culturele activiteiten en kent de cultuursector meerdere opleidingen. Alleen op welke manier kijken de mensen uit de praktijk naar de verschillen en overeenkomsten tussen sport en cultuur, dat wordt besproken in het volgende deel.

Deel 5 Resultaten

De informatie die hieronder wordt beschreven is afkomstig uit de interviews met organisatoren van de sportevenementen, cultuurinstellingen en 'experts' op het gebied van sport en cultuur. In dit deel wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen en komen de overeenkomsten en verschillen weer aanbod. Deze keer worden zijn bekeken vanaf de praktijk kant. Vervolgens zijn de redenen en de meerwaarde om samen te werken beargumenteerd. Ook de punten waar rekening mee gehouden moet worden tijdens een samenwerking en wat een toekomstbeeld kan zijn in de wereld van sport en cultuur komt aan bod.

5.1 De overeenkomsten en verschillen tussen sport en cultuur (praktijk)

Ondanks dat ieder sportevenement en iedere sportvereniging of cultuurinstelling anders is, is het relevant om te kijken welke verschillen en overeenkomsten aanwezig zijn tijdens een samenwerking en in het algemeen tussen sport en cultuur. Hieronder staan twee verkorte versies van de Tabellen (Tabellen 3 en 4) met de belangrijkste overeenkomsten en verschillen van de sectoren sport en cultuur die uit de interviews naar voren zijn gekomen. (uitgebreide versie zie bijlage nummer 3)

Tabel 3 De *korte versie* van de overeenkomsten tussen sport en cultuur

Categorie	Overeenkomsten tussen sport en cultuur
De overheid	
	Allebei de sectoren hebben last van bezuinigingen.
Sport en cultuur mentaliteit/algemeen	
	De sectoren doen allebei aan talentontwikkeling.
	Er is een grijs gebied. De volgende activiteiten vallen zowel onder de categorie sport als cultuur: dans, urban arts, Freerunners, BMX, ballet, schoonspringen.
	Over het algemeen is zowel bij sport als bij cultuur een 'top' en een 'breedte/amateur' scheiding.
	Zowel sport en cultuur zijn vrijetijdsbesteding en doet iemand voor zijn plezier.
Top van de sectoren 'sport' en 'cultuur'	
	Sport en cultuur hebben allebei internationale ambities.
	Sport en cultuur hebben dezelfde doelgroep: hoogopgeleide mensen, voornamelijk bij evenementen.
	Voor sport en cultuur is het mogelijk om een opleiding te volgen.
Breedte van de sectoren 'sport' en 'cultuur'	

	Allebei de sectoren werken met veel vrijwilligers.
	Sport en cultuur hebben allebei een positieve invloed op de sociale cohesie in een wijk. Ze zorgen voor zingeving.
	Sport is goed voor je lichaam, cultuur is goed voor je hersens, hierdoor is er een medische raakvlak.
	Sport en cultuur delen het verenigingsleven en de goede organisatiegraad.
	Sport en cultuur zijn beide een vorm van vrijetijdsbesteding, die voornamelijk uitgeoefend wordt in het weekend en 's avonds.

Tabel 4 De verkorte versie van verschillen tussen sport en cultuur

Categorie	Verschillen tussen sport en cultuur	
	Sport	Cultuur
De overheid		
	Sport zit bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.	Cultuur zit bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
Sport en cultuur mentaliteit/ algemeen		
	Bij sport is makkelijk te zien wie 'goed' is.	Bij cultuur is het voor ieder verschillend wanneer iemand 'goed' is.
	Sport is competitie.	Dans/cultuur is beleving.
	Sport heeft een overkoepelende organisatie en meer een piramidevormige structuur.	Bij cultuur zijn er meer op zichzelf staande instellingen.
	Sport doet het landelijk beter (qua bekendheid en maatschappelijke betrokkenheid).	Cultuur doet het regionaal beter (qua bekendheid, maatschappelijke betrokkenheid).
	Bij sport heerst meer trotsheid.	Cultuur is bescheidener.
	Sport wordt in de maatschappij meer gewaardeerd. Hierdoor krijgen ze over het algemeen meer subsidies (zo ook bij sportevents).	Cultuur wordt in de maatschappij minder gewaardeerd, omdat ze veel subsidie krijgen, maar mensen, naar hun idee, weinig van terug zien.
Top van de sectoren 'sport' en 'cultuur'		
	Cultuur is niet evenredig aan een sportevenementen.	Cultuur zorgt bij een sportevenement voor de (culturele) randprogrammering
	Sport heeft een grotere bekendheid/uitstraling dan cultuur.	Cultuur heeft een kleinere bekendheid/uitstraling.
	Sport verdient veel geld met sponsoring.	Cultuurinstellingen doen weinig tot niks met sponsoring. Alleen grote instellingen zoals het Rijksmuseum.
	Als jonge topsporter kan iemand naast zijn topsport carrière een mbo opleiding combineren op het Johan Cruyff College.	Er zijn hbo en universitaire opleidingen om bijvoorbeeld violist of kunstenares te worden.
	Bij sport is meer sprake van geweld en dopings- of omkopingschandalen	Bij cultuur komen nauwelijks geweld, doping- of omkopingschandalen voor.
	Bij sport geldt sneller een nationaal belang, zoals bij Nederlands voetbal- of hockeyteam.	Bij cultuur is nauwelijks een nationaal belang. Overigens heb je wel het Nationaal ballet of het Nederlands Philharmonisch orkest.

Breedte van de sectoren 'sport' en 'cultuur'		
	Sport wordt vaker gegeven op scholen.	Culturele vakken komen minder vaak voor op scholen.
	Bij sport werken veel vrijwilligers. De coaches bij sportverenigingen zijn vaak vrijwilligers die les geven aan kinderen.	Cultuur heeft over het algemeen minder vrijwilligers. Bij cultuurinstellingen wordt er vaak lesgegeven door geschoolde en betaalde leraren. Bijvoorbeeld bij vioolles.

Deze verschillen en overeenkomsten zijn opvattingen van mensen die gewerkt hebben met de sectoren sport of cultuur of hierin geïnteresseerd zijn. Dit betekent dat de verschillen en overeenkomsten voornamelijk bestaan uit een mening. Hierdoor staan de opvattingen soms tegenover die van een ander. Per categorie worden aantal punten aangegeven die opvallende overeenkomsten en/of verschillen zijn.

De overheid

De sectoren zitten op overheidsniveau niet bij elkaar. Echter wordt wel gestimuleerd om meer samen te werken, voornamelijk vanuit ministerie van OCW (Bussemaker, 2015). Daarnaast kampt voornamelijk de cultuursector met bezuinigingen.

Sport en cultuur mentaliteit/algemeen

Het is duidelijk dat bij sport het competitie-element van belang is en bij cultuur het meer gaat om de *beleving*. Daarnaast geldt voor zowel sport als cultuur dat het (zeer vaak) een vrijetijdbesteding is. Een opvatting waar de mening over uiteenlopen is het feit in hoeverre de cultuursector eveneens de sportsector een piramidevormige structuur heeft, of dat het toch meer een open structuur heeft. Zo geeft Erik Lenselink van NOC*NSF aan dat bij sport meer sprake is van een piramidevormige structuur. Bovenaan staat het International Olympic Committee (IOC), daaronder NOC*NSF, dan de sportbonden en instellingen en daarna de clubs of verenigingen. Bij cultuur is geen overkoepelende organisatie aanwezig, zoals NOC*NSF, die de belangen behartigt van de culturele instellingen. Deze culturele instellingen werken daarentegen veel samen, deels doordat ze hiertoe gedwongen zijn door bezuinigingen, deels doordat zij zo een front kunnen vormen en gezamenlijke belangen kunnen behartigen (Lenselink, 2015). Overigens kan grofweg gezegd worden dat bij cultuur ook een top van professionals aanwezig is en een groot gedeelte bestaat uit amateurkunst en cultuur is wat daaronder 'zweeft'. Dit kan komen doordat het bij een culturele instellingen er niet omgaat of zij maken wat iedereen mooi vindt, maar wat zij zelf mooi vinden, de intrinsieke waarde. Wat nog een opvallende overeenkomst is, is het grijze gebied van sporten of cultuuruitingen zoals dans, urban arts en ballet. Deze activiteiten vallen onder de beide noemers en laat zien dat sport en cultuur soms heel dicht bij elkaar staan.

Top van de sectoren 'sport' en 'cultuur'

Bij de top van de 'sport' wordt veel geld verdient met sponsoring. De culturele sector is hier niet tot nauwelijks mee bezig. Verder is in de sportwereld meer sprake van geweld en dopings- en omkoopschandalen. In de cultuurwereld is dit veel minder aanwezig. Een overeenkomst is dat allebei de werelden hoge ambities hebben. Een opvatting waar de meningen over uiteenlopen is het volgen van opleidingen, zowel bij sport als cultuur is het mogelijk om een opleiding te doen alleen is het niveau verschillend.

Breedte van de sectoren 'sport' en 'cultuur'

Zowel sport- als cultuurinstellingen maken gebruik van vrijwilligers, maar wat een discussie punt is, is wie heeft meer vrijwilligers. Zo zegt Van der Poel dat de sportverenigingen draaiende worden gehouden door vrijwilligers. Waarschijnlijk ligt het hier aan waar het precies om gaat, bij een voetbalvereniging worden trainingen vaak gegeven door vrijwilligers. Bij een cultuurvereniging krijgt een kind les van een professional die bijvoorbeeld geleerd heeft voor zangdocent. Alleen als bij een cultuurinstelling bijvoorbeeld een theatervoorstelling wordt gespeeld of een festival, zal een organisatie veel meer gebruik maken van vrijwilligers. Waardoor zowel bij sport als cultuur vrijwilligers van belang zijn.

Het voornaamste verschil tussen sport en cultuur is dat sport vele malen competitiever is ingesteld. Door een wedstrijd te schaatsen tegen een andere schaatser kan direct gezien worden wie gewonnen heeft. Alleen als een kunstenaar een goed kunstwerk maakt is het voor velen verschillend of deze persoon goed kan schilderen. Dijkers van de Dutch Don't Dance Division maakt de vergelijking: "*bij sport gaat het om competitie en bij dans om de beleving en ontroering.*" (Dijkers, 2015, p.4). Doordat het competitieve element sterk aanwezig is en goed zichtbaar is, kan dit verklaren waarom sport op vele plekken zich 'beter' profileert. Zo heeft sport een grotere bekendheid en uitstraling naar het publiek, hebben zij een hoog inverdienend vermogen vanuit sponsoring en de honorering van sporters is groter.

5.2 De drijfveren voor samenwerken

Betrokken partijen die samenwerken willen middels de verbinding allebei hun doel behalen. Daarnaast kan de reden voor een samenwerking uiteenlopen, zo wil het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV, 2011) middels de samenwerking een effectievere en efficiëntere handhaving. De reden van de samenwerking zorgt onder meer voor de drijvende kracht en de richting tijdens het proces (Bremekamp, 2014).

Bij de gemeente Den Haag is Paul Broekhoff sinds 2013 verantwoordelijk voor zowel cultuur als sport in de stad. Hij zegt '*Ik ben iemand die heel erg geloofd in dat je een sportevenement niet alleen maar moet zien als een sportevenement, maar als een breder, socialer, maatschappelijk iets en cultuur ook eigenlijk*' (Broekhoff, 2015, p.1).

Hierdoor was het plan tijdens het WK hockey om verbinding te zoeken met andere sectoren. Daarbij heeft de gemeente Den Haag zich laten inspireren door het onderzoek van de professor Scherder (2014) wat verteld wordt in het boek *Laat je hersenen niet zitten*, hij vertelt dat kinderen die op jonge leeftijd geconfronteerd worden met sport en cultuur, met name muziek, een enorme positieve ontwikkeling van het brein ondergaan, vooral de creativiteit van het brein. Dit is goed voor de ontwikkeling van de kinderen in Den Haag, daarom was er een educatief en cultureel programma voor de kinderen. Daarnaast leverde samenwerking een programma voor de

volwassen wat zorgde voor economisch meer inkomsten (horeca), meer verbondenheid met de stad en meer bekendheid voor mensen buitenaf.

De reden dat de Tourorganisatie samenwerkt met culturele instellingen is, omdat de directie van de Tour de France, de voorwaarde had gesteld dat het echt een evenement moet worden voor en door de stad. Dus de verbinding tussen sport en cultuur is ontstaan vanuit het idee dat de hele stad moest mee doen. Hierdoor was al snel de verbinding gelegd met cultuur, omdat Utrecht bekend staat als cultuurstad (Van Doggenaar, 2015). Voor de cultuurinstelling, het Utrechtse archief, is het interessant om mee te liften op deze hype die de Tour de France teweegbrengt. Dat zorgt voor meer bekendheid.

De reden dat bij Symphonica in Sporto een samenwerking heeft plaatsgevonden tussen sport en cultuur is vanwege het feit dat onder meer de dorpsraad van Vlieringen mee wilde doen met de Dorpenderby. Hierbij vonden zij het belangrijk dat in het gehele dorp meer verbindingen plaatsvonden. Zo deden niet alleen sport- en cultuurinstellingen mee, maar ook de EHBO, de brandweer en de carnavalsvereniging. Hierbij is de samenwerkingsmotief *coöpereren* sterk aanwezig, want door de samenwerkingen wordt waarde gecreëerd.

Naast de reden om mensen te verbinden, komen samenwerkingen ook voor doordat de overheid is gaan bezuinigen of gaat bezuinigen in de sectoren 'sport' en 'cultuur' (Algemene Rekenkamer, 2015; Tiessen-Raaphorst e.a., 2014). Hierdoor is de noodzaak ontstaan voor sportverenigingen en cultuurverenigingen om samen te werken, omdat dat kan leiden tot efficiëntere manier om de kosten te dekken. Ook wordt steeds meer gepraat over de participatiesamenleving. Dit betekent dat mensen minder moeten afwachten op de overheid en meer voor een elkaar moeten doen, zoals het gebruiken van elkaars materialen of accommodaties (Niewold, 2015). Dit zijn drijfveren om te zorgen voor een creatievere oplossing. Daarbij zegt Berend Dijkers (2015) dat ieder sportevent graag cultuur erbij wilt, want dat is een mooie opvulling en vermaak voor de bezoekers van het evenement.

De reden dat de hierboven besproken sportevenementen en verenigingen zijn gaan samenwerken is om het volgende argumenten. Den Haag wil zorgen voor een educatief programma voor de kinderen en jongeren in de stad, het levert economisch geld op, meer bekendheid (citymarketing) en het moest zorgen voor meer verbinding met de mensen uit de stad en het sportevenement. Voor de Tour geldt dat zij opdracht hebben gekregen om de stad meer te verbinden met de stad en dit doen zij onder meer door cultuur. Voor culturele instellingen is het gunstig om zich te verbinden door de hype die een sportevenement teweeg brengt en door de bezuinigingen zijn culturele instellingen genoodzaakt op andere manieren geld te verdienen. Daarbij is het voor kleine gemeentes interessant om meer aansluiting te zoeken tussen de dorpsbewoners. Zo was Symphonica in Sporto de beweegreden om het gehele dorp met elkaar te verbinden.

5.3 De meerwaarde van samenwerken

Uit de interviews kwam naar voren welke meerwaarde de samenwerking tussen 'sport' en 'cultuur' heeft gehad of werd verondersteld. Over het algemeen zorgt de samenwerking voor meer betrokkenheid op verschillende vlakken. Door de verbinding worden meer mensen aangesproken. Zo gaan cultuurliefhebbers en sportliefhebbers op deze manier naar hetzelfde project. Doordat zij op deze manier in aanraking komen met een ander interesse gebied, kunnen hun interesses verbreed worden. Een voorbeeld hiervan is het spinning-event in de Domkerk tijdens de Tour, waarbij op orgelmuziek gefietst zal worden op hometrainers. Een recreatiesporter kan hierdoor in aanraking komen met cultuur (de kerk en de orgelmuziek) waarvan diegene eerst niet hield of nooit mee in aanraking was komen. Ook zorgt de combinatie voor een divers publiek uit verschillende culturen. Een voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen het WK hockey en The Hague Africa Festival in Den Haag. Hierbij kwamen twee verschillende doelgroepen bij elkaar. Deze mengeling kan zorgen voor meer wederzijds respect en interesse.

De verbinding met cultuur tijdens een sportevenement kan er voor zorgen dat bewoners uit de stad het evenement 'leuker' gaan vinden, doordat ze erbij worden betrokken (Broekhoff, 2015). Verder zorgt de combinatie tussen sport en cultuur voor een mogelijke participatieverhoging, zowel tijdens het evenement als na afloop, omdat mensen in aanraking komen met verschillende disciplines, waar zij misschien eerst niet van op de hoogte waren. Op het gebied van bekendheid voor de stad kan de combinatie sport en cultuur, en dan met name sportevenementen en cultuur, zorgen voor meer exposure naar buiten toe, omdat er naast het sportevenement nog meer te doen is. Dit kan leiden tot meer toeristen, een positiever beeld van een stad en economisch gezien voor meer inkomsten door de nevenactiviteiten (Van Doggenaar, 2015). Daarbij kunnen cultuurinstellingen 'meeliften' op de grote publiciteit van een sportevenement en soms is hierbij een (kleine) hoeveelheid geld beschikbaar voor de culturele instelling (Plomp, 2015; Van Doggenaar, 2015). Tevens is het voor sport- en cultuurverenigingen interessant om samen te werken om ervoor te zorgen dat de verenigingen kunnen blijven bestaan. Voornamelijk in krimpsteden is het van belang dat er iets veranderd op het gebied van verenigingen. Een samenwerkingsverband kan er voor zorgen dat zowel sport- als cultuurverenigingen voortbestaan. (Lenselink, 2015)

Kennisdeling is een meerwaarde voor de sectoren sport en cultuur. De verschillen tussen sport en cultuur zorgen voor kansen, want zij kunnen van elkaar leren. Bijvoorbeeld de manier hoe de sportwereld sponsorgeld binnen haalt, wat voornamelijk minder gebeurt in de culturele wereld. Of de manier hoe een zangeres met haar faalangst omgaat of de expertise van een museummedewerker. Zo heeft het Gemeentemuseum een aantal jaar geleden samengewerkt met voetbalclub ADO Den Haag (Broekhoff, 2015). De expertise die museummedewerkers hebben om op een goede manier een tentoonstelling neer te zetten kwam hierbij goed van pas. ADO Den Haag kon het Gemeentemuseum op haar beurt weer helpen met hun netwerk. Daarbij kan sport en cultuur ook dienen als inspiratiebron voor elkaar. Bijvoorbeeld tijdens het WK hockey in Den Haag waarbij een dans werd opgevoerd met hockeysticks (Dijkers, 2015).

Dus de samenwerking tussen sport en cultuur kan leiden tot (maatschappelijke) betrokkenheid, interessevergroting, kennisdeling, participatieverhoging, publiciteit en exposure voor de stad. Ook kan het dienen als inspiratiebron en geeft het sport- en cultuurinstellingen de kans om te blijven bestaan. Wel zal rekening

gehouden moeten worden met negatieve punten van een samenwerking en op welke manier de sectoren ook daadwerkelijk samen kunnen werken.

5.4 De voorwaarden voor een aangename samenwerking

Uit de interviews kwam naar voren dat het samenwerken simpel klinkt maar nog niet altijd snel geregeld is, zo zijn er punten waar tijdens de samenwerking rekening mee gehouden moest worden en punten die de samenwerkingen kunnen versoepelen.

Het is van belang om te kijken naar thema's die zorgen voor overlap in beide sectoren. Anders gezegd: zoek naar een verbindend verhaal. Rob van Doggenaar zegt hierover *"De sleutel is eigenlijk dat je een verbindend verhaal moet vinden. Een verhaal waar je mensen mee kan inspireren en waar je mensen dus mee in beweging kan krijgen en creativiteit mee op gang kan krijgen"* (Van Doggenaar, 2015, p.1). Ook Charles van Zanten geeft aan dat het zoeken naar de raakvlakken van belang is *"Ik denk dat je gewoon moet kijken wat is de inhoud van het evenement en waar zitten raakvlakken waar je elkaar zou kunnen vinden die bijdragen aan een versterking van de inhoud van het evenement en tegelijkertijd promotioneel een meerwaarde creëren binnen deze stad"* (Van Zanten, 2015, p1.). Een goed voorbeeld is het Utrechts Archief, zij zetten een tentoonstelling neer over 'Utrecht als fietsstad' vanwege de Tour in Utrecht.

Als gekeken wordt naar de raakvlakken dan zal ook realistisch gekeken moeten worden of samenwerken wel altijd kan. Vaak wordt geroepen dat vele sectoren/organisaties samen kunnen werken en wordt alles bij elkaar neergezet, qua folklore kan het, maar behoudt ieder dan nog wel z'n eigen identiteit? Het is van belang dat een eventuele samenwerking niet wordt geforceerd, soms kan gewoon niet samengewerkt worden, anders verliest sport of/ en cultuur zijn authenticiteit. Als voorbeeld vertelt Ruud Niewold: *"Wij hebben hier ook de boeren havendagen. Dan kan je prima zangers en culturele evenementen verbinden met sportieve evenementen, zo hebben we polsstokverspringen hier in Woerden. Polsstokverspringen kan je als een sportevent prima verbinden met de werldhavendagen. Qua folklore kan het, maar ga je er echt beleid op maken, ga je er geld in stoppen?"* (Niewold, 2015, p.2).

Overigens kost het leggen van verbindingen tijd, dit punt kwam voornamelijk naar voren bij het project Symphonica in Sporto. Daarbij waren allebei de verenigingen gelijk aan elkaar en gingen zij samen iets verzinnen. Dan is het van belang dat iedereen goed weet wat ieders kwaliteiten zijn. Dit is weer anders bij een sportevenement, waarbij de cultuurinstelling vaak wordt gevraagd om samen te werken. De cultuurinstellingen moeten dan inspelen op wat de organisator (van het sportevenement) graag wilt en de cultuurinstelling kijkt wat haalbaar is. Zo vertelde Berend Dikkers: *"Je kan bepaalde dingen natuurlijk niet doen op spitsen. Dat kan je als het echt nat is, op een vloer natuurlijk niet doen, dan is het gevaarlijk, dan moet je flexibel zijn, zal ik maar zeggen. En bij sportevenementen of een ander evenement moet je inspelen op de vraag van de organisator."* (Dikkers, 2015, p.2).

Verder is er nog een aantal punten waar rekening mee gehouden kan worden. Zo werd tijdens het WK hockey ervaren dat activiteiten pas op het laatste moment besloten worden of veranderen. Zo vertelde Job Kok van het Residentie Orkest dat toen bekend werd dat het Nederlands dames hockeyteam wereldkampioen was geworden, de organisatie op het laatste moment een inhuur wilde geven. Hiervoor hadden ze het Residentie Orkest gevraagd, maar die moest op korte termijn wel een volledig orkest formeren en een repertoire hebben. Daarbij was het 'geluk' dat op de Hofvijver de gehele infrastructuur en tribunes aanwezig waren, vanwege Festival Klassiek (Kok, 2015). Daarnaast plannen vele musea al twee of drie jaar van te voren welke tentoonstelling zij zullen tonen. Hierdoor is het lastig samenwerken, want vaak is minder lang van te voren bekend dat een stad een groot sportevenement mag organiseren of wordt deze informatie pas laat naar buiten gebracht. Job Kok vertelt dat de directeur van Diligentia te laat wist dat de Volvo Ocean Race (zomer 2015) naar Den Haag komt: *"Diligentia is ons kleine theater in de binnenstad waar heel veel cabaret altijd plaatsvindt als hij dat (Volvo Ocean Race) geweten had, dan had hij ervoor gezorgd dat hij een Engels programma had, want er zijn allemaal buitenlanders en dan kan je dus een Engelstalige cabaretier inhuren en die voert dan een programma op en dan dien je de markt."* (Kok, 2015, p.3). Als zo'n sportevenement dan wordt binnengehaald zal daar wel alles voor wijken, zoals Van Doggenaar van de Utrechtse tourorganisatie ook aangeeft: *"nee, de tour wacht op niemand"* (Van Doggenaar, 2015, p.4)

De authenticiteit behouden en zoeken naar een verbindend verhaal deze twee voorwaardes kwamen tijdens het onderzoek geregeld naar voren, want anders kan alles bij elkaar worden gezet. Erik Plomp van het Utrechts Archief zei hierover: *"Wij bewaren de schatten van Utrecht, dus ik vind het heel raar - kijk een schoenmaker blijft bij z'n leest - dus ik vind het heel raar als we hier iets over 'gele trui dragers' gaan doen als die helemaal niet hebben bestaan in Utrecht."* (Plomp, 2015, p.1)

5.5 De toekomst van samenwerking

Er zijn niet veel voorbeelden van samenwerkingen, maar de organisatoren of experts op het gebied van sport en cultuur kunnen een beeld geven van wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen sport en cultuur, wat de meerwaarde kan zijn van een samenwerking tussen sport en cultuur en waar rekening mee gehouden moet worden om de samenwerking te optimaliseren. Nu moet nog gekeken worden naar wat het toekomstige beeld is van de samenwerking tussen sport en cultuur en welke rol hier is weggelegd voor de gemeente. Hiervoor is een onderscheid gemaakt tussen amateurniveau, namelijk de verenigingen, en op topniveau, met onder andere de sportevenementen.

Amateurniveau

Op amateurniveau zullen sport- en cultuurverenigingen steeds meer samenwerken. Door de druk van bezuinigingen zal samenwerken gestimuleerd worden. Ook kunnen inspirerende voorbeelden, zoals Symphonica in Sporto aanleiding geven tot een samenwerking, verbinding kan immers leiden tot meer verbindingen. Desalniettemin zal een samenwerking tussen sport- en cultuurverenigingen veel tijd kosten. Ter vergelijking: de voetbalsector. Vroeger werd alleen maar gevoetbald door jonge mannen, maar dit is aan het veranderen. Tegenwoordig is ook senioren- en vrouwenvoetbal populair. Echter heeft het veel tijd gekost voordat deze veranderingen zichtbaar werden. De sport is erg traditioneel en dat zal langzaam maar zeker veranderen (Lenselink, 2015). Zo kan het zijn dat sportverenigingen vaker onder één totaalvereniging zullen vallen. Hierbij

zullen misschien uiteindelijk ook de cultuurverenigingen erbij worden gevoegd, omdat er wel degelijk overlappingsen zijn.

Verder is door vele geïnterviewden aangegeven, dat accommodaties van sport- en cultuurverenigingen dicht bij elkaar neergezet kunnen worden. Dit maakt het leggen van een verbinding simpelweg gemakkelijker. Daarnaast zorgen accommodaties voor een grote kostenpost voor de gemeente, waarbij de keuze gemaakt kan worden om een multifunctionele accommodaties neer te zetten, waarbij zowel cultuur- als sportactiviteiten kunnen plaatsvinden. Bovendien gaf Ruud Niewold aan dat er nog veel moeite gedaan moet worden en het daarbij van belang is dat sport en cultuur elkaar vaker zien. *"Het is voorzichtig ruiken aan elkaar, wie ben jij, wie ben ik. Ze staan er wel open voor, maar je moet er wel hard aan trekken."* (Niewold, 2015, P.5). Daarbij kunnen verenigingen gestimuleerd worden, maar uiteindelijk is het hun eigen verantwoordelijk om wel of niet een verbinding aan te gaan.

Topniveau

Voor de toekomst van samenwerkingen bij evenementen geldt deels hetzelfde als bij de verenigingen. Sportevenementen en cultuurinstellingen moeten ook experimenteren, voorbeelden creëren en onderzoeken. Daarbij is alleen een verschil in de evenredigheid tussen een sportevenement en een culturele instelling. Jok Kok van het Residentie Orkest geeft aan dat zij gewend zijn gezien te worden als het 'bijgerecht' en niet als het 'hoofdgerecht' (sportevenementen) en dat zij dat prima vinden. Alleen daarover zegt Charles van Zanten: *"kunst en cultuur niet zien als alleen maar het creatieve sausje rondom, voor het opleuken van het evenement"* (Van Zanten, 2015, p.9). Berend Dijkers sluit hierbij aan dat de sportwereld redelijk traditioneel is en wel wilt samenwerken, maar graag op het niveau van 'wij organiseren een groot event, en willen jullie dan de opening doen?'. Het is hierdoor een eenmalige samenwerking, waarbij het event meer zeggenschap heeft. Dijkers legt het als volgt uit: *"Mijn ervaring is in ieder geval - op een paar culturele projecten na die op sportclubs door culturele instellingen zijn opgezet - is het over het algemeen dat je gewoon wordt gevraagd van kan je de opening doen; kan je die show neerzetten. Dat is eenmalig en dan houdt het op, dan stuur je een factuur en wordt die betaald."* (Dijkers, 2015, p.4). De samenwerking is vaak van korte duur en vaak niet van gelijkwaardig niveau. Bij het samenwerkingsmotief co-acteren viel de samenwerking na voltooiing van het project uiteen, dit zie je ook gebeuren bij een culturele instelling die samenwerkt met een sportevenement. Het doel is immers bereikt. Dijkers geeft aan dat als de sportwereld ervoor open staat dat meer samenwerkingen kunnen plaatsvinden, waarbij spanning en inspanning met elkaar gecombineerd worden. Als voorbeeld geeft hij een strandfestival, waarbij overdag wind- en kitesurfwedstrijden zijn en bijvoorbeeld een workshop Capoeira kan volgen en 's avonds muziek is met een aantal bandjes en lekker eten. Een festival dat aan dezelfde verwachtingen voldoet is de Zwarte Cross, hierbij werkt cultuur en sport ieder jaar samen, om én een crosswedstrijd neer te zetten én een muziekfestival te laten plaatsvinden.

5.6 De gemeente

De gemeente kan de combinatie sport en cultuur niet zien als een plaatsvervanger voor de bezuinigingen, want als nieuwe combinatieacties plaatsvinden zal daar ook geld voor moeten zijn. Wel kunnen de subsidies gezien worden als een investering, als gekeken wordt naar de meerwaarde die de combinatie mogelijk maakt. Tevens was het in Den Haag tijdens het WK Hockey het geval dat de organisatoren van een sportevenement (vanuit de gemeente) niet vanuit één afdeling kwamen; vaak hielden wel twee of drie gemeente-afdelingen zich hiermee bezig, zoals de afdelingen 'sport' en 'citymarketing'. Daarbij wordt vaak door deze afdelingen of organisatie onderschat met welke voorbereidingstijd bijvoorbeeld een orkest te maken heeft, zoals de beslaglegging op de beschikbare capaciteit en de kosten die daar bij komen kijken. Om als gemeente bij te dragen aan de samenwerking tussen sport- en cultuurinstellingen is het goed om stil te staan bij zulke praktische bijkomstigheden (Kok, 2015).

Over de taak van de gemeente wordt over het algemeen gezegd dat de gemeente moet faciliteren, alleen dit is een breed begrip. Hieronder een aantal praktische taken voor de gemeente, zodat duidelijker wordt welke rol de gemeente kan innemen.

- Inspireren van culture en sportinstellingen door het geven van voorbeelden
- De sectoren 'sport' en 'cultuur' kunnen op landelijk niveau bij elkaar worden gezet, maar ook op gemeentelijk niveau kunnen de sectoren onder één afdeling vallen.
- Gemeentes, als organisator van een sportevenement, kunnen veel eerder van te voren contact opnemen met cultureel instelling(en) als er een sportevenement georganiseerd wordt. Daarbij zorgen voor één aanspreekpunt naar culturele instellingen toe.
- Inhoudelijk niet bemoeien met de samenwerking tussen sport- en cultuurinstellingen, wel zorgen voor voorwaardes.
- Zorgen dat de regeling voor de vergunningaanvraag wordt verbeterd voor het organiseren van sport of culturele activiteiten
- Samenwerking tussen culturele instellingen en de gemeente verbeteren, onder meer door uitwerking van Toolkit van het Utrechts Verbond⁴ (Warmerdam & Petersen, z.g.)
- De sector 'onderwijs' betrekken bij de sectoren 'sport' en 'cultuur'.

De essentie is voornamelijk dat de gemeente op de hoogte is van de ideeën die mogelijk zijn bij een samenwerking tussen sport en cultuur, en dat de gemeente faciliteert om deze ideeën uit te laten groeien tot een concept.

⁴ Het Utrechts Verbond is beweging van creatieve mensen/initiatieven die graag meer ruimte voor creativiteit en experimenten willen om Utrecht nog mooier te maken (Utrechts Verbond, z.g.).

Deel 6 Concluisie

Tijdens het onderzoek is gekeken naar literatuur die gerelateerd was aan het combineren van sport en cultuur. Daarover was in de literatuur nog weinig te vinden, vaak werden de sectoren sport en cultuur wel met elkaar vergeleken, maar werd niet altijd gekeken of de sectoren ook kunnen samenwerken. Dit betekent dat een selecte groep bezig is met het leggen van de combinatie. In de praktijk zijn voorbeelden te vinden, maar iedereen is hierbij nog aan het experimenteren, en hebben eenmalig de samenwerking sport en cultuur laten plaatsvinden. De resultaten zijn hierdoor empirisch van aard, wat ervoor zorgt dat geen harde conclusies getrokken kunnen worden. Nochtans kan wel de eerste uitspraak verteld worden, waardoor mensen uit het werkveld misschien geïnspireerd worden om ook te gaan experimenteren op het gebied van sport en cultuur.

6.1 Antwoord op de hoofdvraag

De hoofdvraag luidt als volgt:

Wat is de huidige situatie van de samenwerkingsmogelijkheden voor sportevenementen of sportinstellingen én cultuurinstellingen?

Sport wordt door velen in de maatschappij gerespecteerd, sport heeft een nationaal aanzien en een trotsheid over zich heen hangen. Cultuur is de laatste jaren in een niche neergezet. Cultuur wordt gezien als subsidietrekker en zou veel meer, net als sport, van het volk moeten worden. Wat hierbij kan helpen is dat cultuur meer terug komt in het onderwijs. Vaak wordt nog wel gesport op scholen, maar zijn culturele activiteiten verminderd. Hierdoor daalt de interesse voor cultuur en zal alleen een selecte groep zich interesseren in culturele uitspattingen. Als cultuur dus meer onder de aandacht wordt gebracht van de nieuwe generatie kan dat in de toekomst mogelijke leiden tot meer deelname en waardering voor cultuur.

De huidige generatie kan nog genoeg leren, maar dan van elkaar. De kennisoverdracht tussen sport en cultuur kan vergroot worden. Zie hiervoor het voorbeeld van voetbalclub ADO Den Haag en het Gemeentemuseum Den Haag, zij werkten samen en maakten gebruik van elkaars kwaliteiten. De cultuursector kan leren hoe de sportwereld sponsorgeld vergaart of op welke manier zij gebruik maken van (oud)sporters als ambassadeurs. Daarnaast kan de sportwereld leren van de cultuursector hoe zij ervoor kunnen zorgen dat er minder rellen of respectloze situaties ontstaan op het (sport)veld tijdens een wedstrijd.

Voor het antwoord voor de top- en amateurwereld van 'sport' en 'cultuur' is hieronder onderscheid ingemaakt. Deze twee groepen worden apart van elkaar besproken.

Amateurniveau

Voor instellingen en verenigingen geldt dat zij elkaar op tijd opzoeken en elkaars doel moeten respecteren en kijken naar de gezamenlijke raakvlakken. Overigens komt uit de interviews naar voren dat het een kwestie van tijd is voordat verenigingen met elkaar gaan samenwerken, zeker in

krimpgemeentes. Daar is de druk van de bezuinigingen en leegloop van inwoners goed te voelen. Als door gemeentes gefaciliteerd wordt dat sport- en cultuurverenigingen elkaar meer gaan spreken en leren kennen en eventueel hierin financieel investeren dan kunnen de sport- en cultuurinstellingen verder zelf hun gang gaan.

Topniveau: de sportevenementen

Bij sportevenementen worden culturele instellingen gevraagd of zij willen bijdragen aan de randprogrammering van het event, zoals bij het WK hockey 2014. Hierbij verzorgde de Dutch Don't Dance Division de openingsdans. Eveneens de organisatie van de Tour in Utrecht, zij werken samen met het Utrechts Archief. Het Utrecht Archief zet na aanleiding van de Tour de tentoonstelling *Utrecht 140 jaar fietsstad* neer. Zij liften mee met de hype die de Tour de France teweegbrengt. Alleen werken deze twee partijen nu daadwerkelijk samen? Culturele instellingen worden gevraagd om mee te doen, maar hebben geen invloed op het evenement zelf, want zoals de wielersorganisatie zegt: *"de tour wacht op niemand."*

Wat mist bij grootschalige sportevenementen is de gelijkwaardigheid met een cultuurinstelling. Bijvoorbeeld de Zwarte Cross, dit is een evenement met culturele uitspattingen en een crosswedstrijd. Als er gestreefd wordt naar een gelijkwaardige samenwerking zou gekeken moeten worden naar hoe cultuur op een gelijkwaardige positie neergezet kan worden als een sportevenement. Een sportevenement heeft namelijk zelf alleen dat evenement voor ogen met een randprogrammering van cultuur. Zij moeten openstaan voor een samenwerking, waarbij cultuur ook meer te zeggen krijgt en culturele instellingen meer bewegingsruimte krijgt. Daarnaast moet de cultuursector ook openstaan om zich meer te formeren tot wat past bij het sportevenement, zonder hun eigenwaarde te verliezen. Het gaat om het vinden van een gezamenlijke ambitie, waarbij de partijen weten welke belangen van iedere partij aanwezig zijn (Kaats en Opheij, 2012).

Als sportevenementen en cultuurinstellingen op de huidige manier samenwerken dan is het van belang dat er gezocht wordt naar de raakvlakken tussen de twee desbetreffende organisaties, zodat de gezamenlijke ambitie verplaatst naar een kleiner onderdeel van het evenement. Waarbij allebei de partijen hun eigenwaarde niet verliezen en hun authenticiteit behouden. Daarnaast is het van belang dat de twee organisaties op tijd in gesprek gaan, zodat zij tijd hebben elkaar te leren kennen en weten wat de organisatie van een sportevenement drijft en wat het doel is en of dit kan aansluiten bij een culturele instelling (en vice versa).

Om ervoor te zorgen dat de sector 'sport' en 'cultuur' elkaar meer ontmoeten en er meer een gelijkwaardige samenwerking ontstaat kan een derde partij ingezet worden. Deze derde partij (of persoon) kan werken als 'bemiddelaar', daarbij is van belang dat deze partij niet bevooroordeeld is. Tijdens het praktijkonderzoek kwam namelijk naar voren dat vele partijen zeer positief praten over hun eigen werkveld. Dus of 'sport' of 'cultuur' en hierbij nauwelijks de moeite nemen om de andere partij (sport of cultuur) te leren kennen. Een onafhankelijk partij kan ervoor zorgen dat cultuur- en sportinstellingen elkaar meer leren kennen. Als deze functie eventueel wordt ingenomen door een afdeling bij de gemeente, bijvoorbeeld de afdeling 'sport', dan is van belang, dat zij - als niet uitvoerende partij- zich inlezen in de materie van de verschillende sectoren, zodat hun denkbeeld verbreed kan worden.

6.2 Discussie

Zo als eerder werd aangegeven is dit een verkennend onderzoek, waarbij het onderzoek is belicht uit verschillende invalshoeken. De samenwerking tussen 'sport' en 'cultuur' is een nieuw terrein. Ook de geïnterviewde personen zijn nog zoekende naar een juiste invulling en hebben zelf beperkte ervaring in de samenwerking tussen 'sport' en 'cultuur'. In eerste instantie was het plan om te kijken wat de samenwerking tussen sportevenementen en culturele instelling kan betekenen voor de citymarketing in de stad. Echter, doordat samenwerkingen tussen de twee sectoren niet of nauwelijks voor komt is het nog niet relevant geweest om te kijken naar de citymarketing. Hier zou een vervolgonderzoek goed van pas kunnen komen.

De resultaten zijn dus de eerste denkwijzen over het onderwerp: samenwerkingen tussen 'sport' en 'cultuur'. Een vervolgonderzoek kan zorgen voor meer inzichten. Een tweede aanbeveling hiervoor is om bij een vervolgonderzoek nog meer te praten met de uitvoerende partijen (sportinstellingen en cultuurinstellingen) die met een sport- of cultuurinstelling samenwerken, maar ook partijen die deze stap nog niet hebben overwogen. Hierbij wordt meer inzicht verkregen waarom vele sportevenementen of -instellingen en cultuurinstellingen nog niet samenwerken. Verder zou een vergelijkend onderzoek ten opzichte van projecten in het buitenland ook kunnen dienen voor meer inzicht, want het beleid in het buitenland kan verschillen van dat in Nederland. Ook kan een onderzoek in de vorm van pilots een goede vervolg stap zijn. De pilots kunnen gaan over een sportevenement dat samenwerkt met een culturele instelling, waarbij de samenwerking nauw wordt gevolgd. Hierdoor kan aangegeven worden welke stappen worden ondernomen en welke stappen tijdens de samenwerking verbeterd zouden kunnen worden. Kortom het onderwerp zorgt nog voor veel meer onderzoek.

Deel 7 Bronnenlijst

Interviews

- Broekhoff, P. (2015, maart 20). Sport en Cultuur, gemeent Den haag, afdeling 'sport' en 'cultuur' . (M. Eindhoven, Interviewer)
- Dijkers, B. (2015, april 17). Sport en cultuur, de Dutch Don't Dance Division. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Doggenaar, R. (2015, april 9). Sport en cultuur, Tour de France 2015. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Geurts, R. (2015, april 17). Sport en cultuur, Symphonica in Sporto. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Kok, J. (2015, april 29). Sport en cultuur, Residentie orkest. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Lenselink, E. (2015, april 14). Sport en cultuur, NOC*NSF. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Marinelli, C. (2015, februari 23). Sport en cultuur, LKCA. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Niewold, R. (2015, maart 25). Sport en cultuur, D66 Woerden. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Plomp, E. (2015, april 20). Sport en cultuur, Utrechts Archief. (M. Eindhoven, Interviewer)
- Zanten, C. v. (2015, april 14). Sport en cultuur, gemeente Utrecht afdeling 'cultuur'. (M. Eindhoven, Interviewer)

Boeken

- Heuvel, van den M., & Poel, van der H. (1999). *Sport in Nederland*. Haarlem: De Vrieseborch.
- Hospers, G.J. (2011). *Er gaat niets boven citymarketing*. Zaltbommel: Haystack.
- Kaats, E. & Ophij, W. (2012). *Leren samenwerken tussen organisaties*. Deventer: Kluwer.
- Kok, R., & Gruijters, H. (2013). *Sportmarketing*. Amsterdam: Pearson Benelux.
- Kosten, A.F.A., Becker B.L. & van Kraaij, T. (2006). *Samenwerking beproefd*. Heerlen/Arnhem: Sdu Uitegevers bv.
- Marlet, G. (2009). *De aantrekkelijke stad. Moderne locatietheorieën en de aantrekkingskracht van Nederlandse steden*. Nijmegen: VOC Uitgevers.
- Nauta, N., & Hammelburg, R., Lubbers, W.J. (2014). In *Veranderende samenwerking in de zorg*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Ploeg, R. van der. (1999). *Cultuur als confrontatie*. Den Haag: Sdu-servicecentrum.
- Overy, R. (1998). *Russia's War: A History of the Soviet Effort: 1941-1945*. London, UK: Penguin Books.

Artikel

- Beckers, Th. & Serail, T. (1991). *Nieuwe verhoudingen in de sport*. Tilburg: KUB/IVA.
 - Boer, de W. & Heuvel, van den M. (2014). *Ontwikkeling van sportevenementenonderzoek en de Wesp*. In Hover, P., Straatmeijer, J. & Breedveld K. (red). *Sportevenementen in Nederland*. Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.
 - Breedveld, K., Van der Poel, H., & Elling, A. (2012). *10 jaar sportonderzoek en -beleid, Mulier Instituut*. Nieuwegein: Arko Sports Media.
 - Breedveld, K., D. Romijn & A. Cevaal (2009). *Scoren op het Cruyff Court, winnen in de wijk: een studie naar het gebruik en de effecten van moderne trapveldjes*. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.
-

- Bremekamp, R. (2014). Wat kunnen we leren van 2500 jaar samenwerken?. *M&O*, 4,1- 19.
- Broek, van den A., (2013). *Kunstminnend Nederland, Interesse en bezoek, drempels en ervaringen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Bruijn, J.R., Gaastra, F.S., & Schöffner, I. (1987). *Dutch-Asiatic Shipping in the 17th and 18th centuries*. Den Haag: Springer.
- Bussemaker, J. (2013) *Cultuur beweegt. De betekenis van cultuur in een veranderende samenleving*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Bussemaker, J. (2014). *Cultuur verbindt: een ruime blik op cultuurbeleid*. Den Haag: ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), (2012). *Bijdrage van de culturele sector aan het Bruto Binnenlands Product 1995-2011*. Den Haag: CBS.
- Crum, B.J. (1991). Over de versporting van de samenleving. Reflecties over bewegingsculturele ontwikkelingen met het oog op sportbeleid. Rijswijk: Ministerie van WVC.
- Deekman, A., Heimans, H., Volz, L. (2011). *Amateurkunst: Feiten en Trends. Monitor amateurkunst in Nederland*. Utrecht: Kunstfactor.
- Dool, van den R., Tiessen-Raaphorst en Broek, van den A. (2014). Vto als nieuwe bron van informatie over sport- en cultuurparticipatie een vergelijking met avo. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Gielen, P. Elkhuizen, S., Hoogen, van den Q., Lijster, T., Otte, H. (2014). *De waarde van cultuur i.o.v. het Vlaamse Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media Groningen*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Groot, M. de, en P. Duijvestijn (2013). *Handboek Meer halen uit sportevenementen. Achterliggend handboek bij checklist maatschappelijke spin-off sportevenementen*. Amsterdam: Dsp-groep BV.
- Groot, M. de, S. Blom & Gugten, van der M. (2012). *Meer halen uit sportevenementen: evaluatie vws beleidskader pilots sportevenementen*. Amsterdam: Dsp-groep.
- Hoekman, R. (2010). *Recessiepeiling gemeenten 2010: doorwerking economische recessie op gemeentelijk sportbudget*. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut
- Hoekman, R. & M. Gijsbers (2010). *Sport in collegeprogramma's: belangrijke bijzaak. Analyse van sport in collegeprogramma's gemeenten 2010-2014*. Den Bosch: W.J.H. Mulier Instituut.
- Houtman, van H., & Ligthart, A. (2011). *Creatief samenwerken: het toekomstperspectief!*. In Hendriks, C.M., Oosterhaven, J.M. (2011). *De architect in de nieuwe wereld*. Nederlands Architectuur forum, Landelijk Architectuur Congres 2011.
- King, D. (2008). *Vienna 1814, How the conquerors of Napoleon made love, war and peace at the congress of Vienna*. New York, NY: Harmony.
- Marlet, G. (2010). *Muziek in de stad. Het belang van podiumkunsten, musea, festivals en erfgoed voor de stad*. Nijmegen: VOC Uitgevers.
- Marlet, G., & Poort, J. (2011). *De waarde van cultuur in cijfers*. Utrecht: Atlas voor gemeenten.

- Maanen, van H. (2009). *How to Study Art Worlds. On the social functioning of aesthetic values*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
 - Meijer, S. (2012). *Samen werken aan samenwerken*. Utrecht: Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid.
 - Poel, van der H. (2013). *De overheid aan de bal?*. Boekman 95 25 (pp. 65-69)
 - Posthuma, S., & Horsting, K. (2008). *Maatschappelijke waarde van sport. Publicatie in het kader van het Olympisch Plan 2028*. Arnhem: NOC*NSF.
 - De Groot, W., & De Wit, G. (2008). *Gezondheid (H1)*
 - Luijckers, E., & Lammers, R. (2008). *Sociale Cohesie (H2)*
 - Van Veldhoven, R. (2008). *Opvoeding en Onderwijs (H3)*
 - Tets, J. (2008). *Duurzaamheid (H4)*
 - Vloet, L. (2008). *Bouwsteen Sportwaarden (Deel2)*
 - Raad voor Cultuur. (2012). *Slagen in cultuur. Den Haag: Raad voor Cultuur*.
 - Raad voor Cultuur, (2015). *Agenda Cultuur, 2017 - 2020 en verder*. Den Haag: Raad voor Cultuur.
 - Scherder, E. (2014). *Laat je hersenen niet zitten*. Amsterdam: Singel Uitgeverijen.
 - Schnabel, P., Bijl, R., De Hart, J. (2008). *Betrekkelijke betrokkenheid. Studies in sociale cohesie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
 - Smetsers, F. (2007). *Samenwerken in teams, een vanzelfsprekendheid?* Geraadpleegd via: http://repository.uibn.ru.nl/bitstream/handle/2066/30069/30069%20_sameintee.pdf?sequence=1.
 - Simons, J. (2014). Toespraak bij in ontvangst nemen Prins Bernhard Prijs 2014. Verkregen op 19 maart 2015, van www.theaterkrant.nl
 - Tiessen-Raaphorst, A., Broek, van den A., Dool, van den R. (2013). *Wie doen er aan sport en cultuur?*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
 - Tiessen-Raaphorst A. (red.) (2014). *Rapportage sport 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
 - Tiessen-Raaphorst A., & Van den Dool, R. (2014). *Sportdeelname (H4)*
 - Breedveld, K., van der Poel, H., Lucassen, J., & Reijgersberg, N. (2014). *Sportbeleid (H3), Sport en onderwijs (H11)*
 - Sonck, N. & Van den Dool, R. (2014). *Sportfans: volgen van sport via media (H5)*
 - De Boer, W., & Van den Dool, R. (2014). *Sportevenementen, -wedstrijden en hun mogelijke meerwaarde (H6)*.
 - Vermeulen, J., P. Verweel & E. van Veen (2010). *De Richard Krajicek Foundation maakt het verschil in de buurt*. Utrecht/Den Haag: USBO/Richard Krajicek Foundation.
 - VWS (1996). *Wat sport beweegt: contouren en speerpunten voor het sportbeleid van de rijksoverheid*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
 - VWS (2011). *Beleidsbrief sport. Sport en Bewegen in Olympisch perspectief*. Den Haag: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
 - VWS (2013). *Beleidskader sportevenementen*. Den Haag: ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
-

- Warmerdam, P. & Petersen, A. (z.g.). *Toolkit, Creatief Ondernemend Utrecht*. Utrecht: Utrechts Verbond.
- Weggeman, M., Bartelse, J. (2013). *Kunst waar was dat ook al weer voor nodig? De Volkskrant*, 11 november 2013
- Williams. R. *Keywords. A Vocabulary of Culture and Society*, Glasgow, 1976.
- Williams. R. *Culture and Society*, London 1990, 1958

Websites

- ADO Den Haag, (z.g.). Voetbalclub ADO Den Haag. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://adodenhaag.nl>
- Algemene Rekenkamer (2015). *Bezuiniging op cultuur*. Geraadpleegd op 13 mei 2015, van http://www.rekenkamer.nl/Publicaties/Onderzoeksrapporten/Introducties/2015/02/Bezuiniging_op_cultuur
- Barneveld, P.D., (2013). Boeksamenvatting: *Samenwerken is noodzakelijk, samenwerken is gedoe*. Geraadpleegd op 13 mei 2015, van <http://www.managementexecutive.nl/artikel/13457/Samenwerken-is-noodzakelijk,-samenwerken-is-gedoe>
- DESTO, (z.g.). *http*. Geraadpleegd op april 25, 2015, van Desto Utrecht: <http://www.desto-utrecht.nl>
- Gemeente Utrecht, (2015). *Gemeente Utrecht*. Geraadpleegd op 13 mei 2015, van <http://www.utrecht.nl>
- Gemeente Utrecht, (2015). *Sportbeleid*. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://www.utrecht.nl/sport-in-utrecht/sportbeleid/>
- KNVB, (2014). EK vrouwenvoetbal 2017 in Nederland. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://home.knvb.nl/themas/knvb-in-de-wereld/ek-vrouwen-2017/>
- LKCA, (2014). *Uitkomsten conferentie Sport en Cultuur: samen scoren!*. Geraadpleegd op 23 maart 2015, van <http://www.lkca.nl/agenda/bijeenkomsten-lkca/sport-en-cultuur>
- NOC*NSF, (2012). Topsportdisciplines. Verkregen op 19 januari, van <http://www.nocnsf.nl/cms/showpage.aspx?id=131>
- Raad voor cultuur, (z.g.). *Algemeen*. Geraadpleegd op 13 mei 2015, van <http://www.cultuur.nl/over-ons/algemeen/item139>
- Respons, (2014). Sportranglijst. Geraadpleegd op 10 februari 2015, van <http://www.respons.nl/uploads/SportRanglijst2014.pdf>
- Rijksoverheid, (2015). *Ministeries*. Geraadpleegd op 13 mei 2015, van <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries>
- Rijksoverheid, (2013). *Troonrede 2013*. Geraadpleegd op 13 mei 2015, van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/toespraken/2013/09/17/troonrede-2013.html>
- Rijksoverheid, (2015). *Kunst en cultuurbeleid*. Geraadpleegd op 13 mei 2015, van <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/kunst-en-cultuurbeleid>
- NOC*NSF (z.g.). *Sportevenementenkalender*. Geraadpleegd op 17 maart 2015, van <http://www.sportevenementenkalender.nl>

- Tour de France Utrecht, (z.g.). *Grand Départ van de Tour de France*. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://www.tourdefrance utrecht.com>
- Utrechts Archief, (z.g.). *Het Utrechts Archief*. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://www.hetutrechtsarchief.nl>
- Utrechts Verbond (z.g.). *Wat is het Utrechts Verbond*. Geraadpleegd op 16 mei 2015, van <http://utrechtsverbond.nl>
- Gemeentemuseum Den Haag, (z.g.). *Gemeentemuseum Den Haag*. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://www.gemeentemuseum.nl>
- Zimihc, (z.g.). *Zimihc, podium voor amateurkunst, WASBE*. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://www.zimihc.nl/spotlights/zimihcmaatwerk/werk/wasbe-2017/>
- Zwarte Cross, (z.g.). *Historie*. Geraadpleegd op 1 mei 2015, van <http://www.zwartecross.nl/pagina/nl/18/17/historie.html>

Video

- Wielersportbond NTFU. (2014). *De Echte Wielrenner laat van zich horen | Baal jij ook zo?*. Geraadpleegd op 24 mei 2015, van <https://www.youtube.com/watch?v=1u7OlwQ4B94>

Deel 8 Bijlagen

1. Transcripties

In de transcriptie zijn zinnen gemarkeerd. Deze zinnen worden belangrijk geacht. De meeste van deze zinnen zijn verwerkt in de coderingstabel. De coderingstabel heeft zeven thema's. Aan de hand van deze thema's wordt gekeken of de gemarkeerde delen in de tabel komen. Hierdoor zijn niet alle markeringen terug te vinden in de tabel, want als men het al heeft gezegd in een ander gedeelte hoeft het niet nogmaals herhaald te worden. Deze zinsdelen die zijn verwerkt in de coderingstabel zijn grijs en de zinsdelen waarbij de inhoud van de zin al ergens anders wordt beschreven of niet van invloed is geweest op het onderzoek zijn paars. In Tabel 1 wordt aangegeven welke mensen geïnterviewd zijn. Daaronder is één interview van Paul Broekhoff te lezen. De overige transcripties zijn op te vragen door te mailen naar de auteur. (Maryse Eindhoven, maryseeindhoven@gmail.com).

Tabel: Onderzoeksmethode praktijkonderzoek, de interviewde

Wat	Wie	Extra informatie
Sportevenement , WK Hockey, Den Haag, 2014.	Sportorganisatie - Paul Broekhoff	Gemeente Den Haag, directeur sport en cultuur
	Cultuurinstelling - Berend Dikkers	Dutch Don't Dance Division (DDDD)
	Cultuurinstelling - Job Kok	Residentie orkest
Sportevenement , <i>Grand Départ</i> , Utrecht, 2015.	sportorganisatie - Rob van Doggenaar	Organisatie sportevenement, hoofd van het culturele programma
	Cultuurinstelling - Erik Plomp	Utrechts Archief, Projectleider publieksprogrammering
Evenement , <i>Symphonica in Sporto</i> , Vierlingsbeek en Groeningen, 2014/2015.	Organisator <i>Symphonica in Sporto</i> - Rik Geurts	Raadslid bij de gemeente Vierlingsbeek
Expert	Ruud Niewold	Raadslid D66 Woerden
Expert	Claudia Marinelli	LKCA
Expert	Erik Lenselink	NOC*NSF
Expert	Charles van Zanten	Gemeente Utrecht, afdeling 'Cultuur'

Interview met de gemeente Den Haag, organisatie WK hockey

Onderwerp: Sport en cultuur

Naam interviewer: Maryse Eindhoven

Naam geïnterviewde: Paul Broekhoff

Functie geïnterviewde: directeur sport en cultuur, gemeente Den Haag

Datum: 21 maart 2015

Tijd: 11:30 - 12:00

Locatie: Stadhuis, Den Haag

Legenda:

ME: Maryse Eindhoven

PB: Paul Broekhoff

PB: Ik ben directeur sport en cultuur dus ik doe allebei, al heel lang cultuur, z'n acht jaar en sport sinds 2 jaar erbij. En ik ben iemand die heel erg geloofd in dat je een sportevenement niet alleen maar moet zien als een sportevenement, maar als een breder, socialer, maatschappelijk iets en cultuur eigenlijk ook. En als je dat dan ziet, kijk wij hebben het gelukt gehad het afgelopen jaar dat we een aantal grote sportevenementen te hebben. Afgelopen jaar hadden wij het WK hockey in Den Haag en komend jaar hebben we WK Beach volleybal, en Volvo Ocean race. Is ook nog echt een groot ding. Veel groter dan dat ik afhankelijk dacht. Die hebben 1,5 miljard volgers over de hele wereld.

ME: Ja dat is bizar groot, misschien leeft het iets minder hier in Nederland

PB: Naja ik ben bij de start in Alicante geweest en dan merk je dus dat het enorm leeft in Nederland, want heel veel boten daar die daar kwamen kijken, waren allemaal Nederlandse jachten. En dat was ook de reden dat ze graag een plek in Nederland wilde hebben, omdat juist die zeilsport in Nederland en Noord west Europa zo ontzettend leeft. Dus het was wel heel leuk.

Maar wat wij met het WK hockey hebben gedaan, vind ik echt een voorbeeld. Wij hebben heel intensief samengewerkt met de hockeybond. Johan Wakki was daar de directeur van.

Johan Wakki had van minister Bussemaker van cultuur de opdracht gekregen om precies dit onderwerp uit te zoeken. En eigenlijk is het een onderwerp wat mij nou aan het hart gaat. In de cultuursector en zowel als in de sportsector moet je heel goed nadenken, want je maatschappelijke relevantie is. Dus hoe verbind je cultuur vanuit z'n eigen kracht en vanuit z'n eigen sterkten maatschappelijke. Afgelopen jaar heeft de cultuursector een moeilijke tijd gehad. Ook hoe er vanuit de politiek over na werd gedacht. Dat was ook wel deel verklaarbaar uit eigen houding van de cultuursector, want ik vond dat de cultuursector bijna veelte autonoom was geworden. Veel te weinig zich rekenschap gaf wat er allemaal in z'n stad gebeurt of in z'n samenleving. Dus ik vind dit een hele goede ontwikkeling (sport en cultuur). Toen kregen wij het WK hockey en toen ben ik met Johan Wakkie echt samen om tafel gaat zitten en we zijn is gaan nadenken. En Johan filosofie sloot precies aan bij die van mij. En heel groot sportevenement dat is meer dan sport, dat is gewoon een maatschappelijk evenement. Dus wat hij wilde, dat was ook mij filosofie z'n groot sportevent gaat zien als een maatschappelijk event, waar je gewoon goede relaties met het onderwijs legt, goede relaties in dit geval met gezond eten, en cultuur. Dus die drie, hebben we samen gebracht.

Hoe werkte dat tijdens het WK? Tijdens z'n WK hockey, naja elke dag werden er kaarten verkocht en wedstrijd begon dat om 10:00 's ochtends. Maar mensen die een kaart kopen, komen pas in de loop van de dag en met name als Nederland speelt. Dus elke ochtend hadden we een programma met allemaal basisschool leerlingen, klassen en scholen uit heel Den Haag, die dan naar het WK gingen, en die daar dus, elke dag was er een landen thema die een educatief programma hadden. Ik noem maar wat, bijvoorbeeld Spanje, elk land die mee deed aan het WK die hadden dus, en elke dag stond in het teken van z'n land. Dan hadden de leerlingen eerst een educatief programma gekregen rond om z'n land, rondom geografie maar ook cultuur, eten, etc. Dan gingen ze daar naar toe en dan was er een heel educatief programma in een tent, daarna gingen ze een wedstrijd bezoeken. Dus dan zat dat stadion dus ook vol, want heel veel mensen kwamen dus pas later. Dus bij elke wedstrijd was een paar duizend kinderen per dag, in de actief programma. En dan na die wedstrijd gingen ze iets met muziek doen en gezond voedsel. Er stond een hele grote kas van het Westland, hier van alle kwekers met gezonde groente rondom het thema gezond voedsel. Dus het was een heel educatief programma. En zo hebben we er over nagedacht hoe wordt z'n sportevenement veel meer dan een sportevenement te laten zijn.

ME: Ja nevenactiviteiten eromheen

PB: Ja en elke avond was er dus een breed cultuur programma, met muziek programma, met z'n grote muziek tent.

ME: In het centrum dan?

PB: ja maar ook bij het stadion. en zelf hadden wij, dat noemde we het WK hockey plein, hier op het plein in Den Haag waar alle terrassen om heen liggen hadden we het zogenaamde hockeyplein gemaakt. Daar lag een veldje, waarin allerlei wedstrijden plaats vonden, allerlei activiteiten op scholen in de stad rondom sport, maar hier op het plein kwam cultuur en sport samen dus er waren grote tv scherm waar de wedstrijd werd gevolgd en daarna was er een groot cultuurprogramma, waarin de Haagse culture sector bij droegen aan de programmering. Dus er was 1 avond met de hele Haagse popsector.

Heel veel bandjes die kregen de gelegenheid, ook jonge bands om zich te presenteren. Ook voor er waren elke avond 2 tot 3 duizend mensen, dus ook voor een groot publiek. De opening hadden we samen gedaan met een dansgezelschap in Den Haag, met scholen, kinderen en hockeyclubs. Met Dutch Don't Dance Division, klein dansgezelschap hier in Den Haag. Van So you think you can dance dus die zitten heel goed op de participatie en die hadden met de kinderen van de hockeyclub een openingsprogramma gemaakt. Was een dans met hockeysticks dat was harstikke leuk, moet ik echt zeggen. En zo was er elke avond, ene keer was er een wat moeilijkere programmering, met het residentie orkest bijvoorbeeld die kwam optreden. En zo probeerde we dat een beetje per dag te variëren.

ME: En is daar een evaluatie uitgekomen?

PB: Dat staat deels in dat boekje. Maar eigenlijk de kracht van het event was dat alles erbij betrokken was, dat het meer was dan sport alleen. Onze musea waren er intensief bij betrokken. Dat was wat lastig hoor, want omdat het moeilijk was om goede thema's er bij te bedenken. Maar zo kreeg iedereen die een kaartje voor het WK had, kreeg vervolgens 50% korting in de Haagse musea.

ME: Merkte je dat het werkte?

PB: Ja zeker. Ik weet nog wel een mooi voorbeeld. Het Gemeentemuseum heeft samengewerkt met ADO Den Haag. Dat zal ik straks wel even vertellen.

Dus er was een tentoonstelling in het Haags historisch museum over de geschiedenis van golf, want daar komt eigenlijk hockey uit voort. Dus dat stoort verbanden hadden we aan de voorkant gelegd. Ingewikkelde altijd is dat je voor dat z'n organisatie helemaal opgang komt. Dat het altijd op het laatste moment is voordat je dingen met elkaar kan verbinden. Zo grote museum die plannen vaak al twee/drie jaar van te voren een grote tentoonstelling. En dan weet je vaak nog niet dat je z'n groot evenement heb en dat maakt het ingewikkeld

Maar nu ook weer met de Volvo Ocean Race proberen we een cultuur programma neer te zetten, weer richten ons voornamelijk op de popmuziek, maar Den Haag heeft rijke popgeschiedenis van de Golden Earring tot Di-rect tot Anouk, zat zijn allemaal Haagse bands en die treden ook allemaal op, tijdens de Volvo Ocean Race. Ken je Den Haag een beetje? De Volvo Ocean Race gaat plaatsvinden in de haven hier (zie kaart). Ja en wij gaan hiernaast een heel groot nieuw theater bouwen, net als Utrecht heeft gedaan en wij hebben hier een tijdelijk theater gebouwd. Je heb die rode doos in Utrecht die dus buiten de stad ligt. Wij hebben 'm hier gelegd (zie kaart). Dus je ligt in de haven, dus daarmee heb je nu een theater van duizend stoelen nu staan want het is net open gegaan. En in juni komt de Volvo Ocean Race, dus dat wordt 1 groot festival terrein eigenlijk. Dus zowel de haven als waar de schepen liggen en waar het hele evenement plaats vind als het theater kan het nu combineren en dat zijn vind ik zelf voordelen. Vroeger omdat het nu bij mij samen zit (sport en cultuur) kan je die verbinding gewoon echt makkelijker leggen, want wat jij zegt van Utrecht dat herken ik wel, dat je twee verschillende directeurs heb of wethouders, weet ik het wat. En dat het is ja dit is van mij en dit is van mijn. En daar heb ik echt z'n hekel aan, je moet daar door heen.

ME: ik ben ook bij cultuurafdeling (van Utrecht) geweest, bij Hans Goedkoop en hij vertelde dat bij de Tour doen ze het wel (samenwerken) omdat het z'n grootschalig evenement is veel media aandacht, kan ik begrijpen, maar het EK vrouwenvoetbal doen ze niks mee, als het gaat om cultuur.

PB: Dat vind ik heel dom. Nee, want je heb een taak ook als cultuur instelling. Typische reactie van de cultuursector. Je heb een taak om de burgers en ook daar buiten zo goed mogelijk te bedienen weet je wel. Als je groot evenement heb en je kan dat nog sterker maken voor de mensen in de stad en daar buiten dan heb je een opdracht om daar aan mee te werken vind ik. Samenwerken is eigenlijk heel eenvoudig. Je moet alleen even een knopje omzetten, meer is het niet.

ME: Want wat is voor u dan de toegevoegde waarde van de samenwerking (sportevent en cultuur)

PB: Bijvoorbeeld nu bij het WK hockey hebben wij gewoon een heel groot sterk educatief programma gedraai bij kinderen op school. Waardoor kinderen zowel, daarom vind ik het ook wel interessant en nu wordt tie ook wel ingewikkeld. Johan Wakkie heeft dus net die opdracht van de minister gekregen dat is niet voor niks, want er is heel veel hersenonderzoek gedaan wat sport en cultuur op jonge leeftijd bij de hersenen van kinderen doen. Als je dat op jonge leeftijd mee krijgt, dat is een boek van Erik Scherder. Ontwikkeling van het brein heet dat (boek). Dat moet je echt lezen, is een heel toegankelijk boek. Erik scherder heeft hier veel onderzoek naar gepleegd, met de ontwikkeling van de hersenen. Dat staat allemaal leuk in de boekje. Met name gericht op muziek en beweging met de ontwikkeling van je hersenen. Dat is wetenschappelijk allemaal bewezen. En je ziet dus dat als je op jonge leeftijd geconfronteerd wordt met sport en cultuur, muziek met name, dat een enorme ontwikkeling heeft op het brein, de creativiteit van het brein etc. Dat staat allemaal in het boek goed uitgelegd. En met die gedachte is er dus een plan ontstaan om gewoon vroeg tijdig is met die kinderen van scholen te gaan doen. En dat is ook wat wij met onze grote sportevenementen willen, dat we het gewoon om die reden alleen al van belang vinden dat sport en cultuur vroegtijdig met elkaar verbonden worden. Met het WK Beach volleybal gaan we het weer doen. En ook omdat ik het een win-win situatie vind voor zowel de cultuursector als de sportsector. Dat je mensen uit de stad zo goed mogelijk aan je bind. Het zijn vaak hele gescheiden werelden. Mensen uit de cultuur sector, mensen die geïnteresseerd zijn in cultuur die realiseren zich niet zo goed wat sporten is en omgekeerd. Terwijl als je mensen daar mee in aanraking brengt is het echt ook gewoon heel erg leuk voor iedereen, zit ook gewoon een kant van plezier aan vast en ontwikkeling. En ik geloof daar wel echt in.

ME: En als je kijkt naar de toeristen die naar Den Haag komen?

PB: Dat hangt af van het event. Kijk het WK hockey was heel succesvol, ook met de mensen van buiten. Dus we hadden met het WK hockey het toernooi in het voetbalstation net buiten de stad, maar bij de hockeyclubs was een heel groot veteranen toernooi Bijvoorbeeld. En daar waren iets van 65/70 team van over de hele wereld, die het veteranen hockey speelde bij klein Zwitserland in de binnenstad en die kwamen allemaal 's avonds naar dat plein toe waar ze dus, voor onze stad is dat ook economisch interessant, war ze gingen eten, waar ze gingen drinken, waar ze naar het hockeyplein gingen, overnachtingen met hotels dat staat ook in het boekje het heeft ons 12 miljoen netto opgeleverd als stad. En dat is ook om mensen naar de stad te trekken interessant. Voor ons was het ingewikkelde dat het WK een beetje buiten de stad was en daarom hebben we dat hockeyplein gedaan, ook met een live tv verbinding van tv west, dat is z'n regionaal tv omroep, vanaf het plein elke dag op tv. Dat was ook in heel succesvol want alle regionale omroep gingen dat overnemen. Dus we kregen ook veel reacties uit Brabant, die kregen het mee. Via tv Brabant dan die hier het hele evenement volgende dus dat was wel heel erg leuk.

ME: En heb je ook echt het idee dat er mensen naar de stad toe zijn gegaan voor de cultuur, omdat het hier zo ging leven?

PB: Dat is meer de combinatie, sport en cultuur, waar mensen op af kwamen.

Kwamen wel mensen naar de stad toe, naar het hockey plein om dingen te beleven. Maar is wel de combinatie van sport en cultuur. Alleen met cultuur is dat toch anders.

ME: 'Dat moet leven en voelen en er zo zijn'

PB: En wat ik probeerde was, we hebben elkaar jaar hier het Afrika festival dat is hiernaast in de theaterzaal en dat hebben we geprobeerd hier op het plein te programmeren. Dat is het leuke dan ook weer, daar kwamen dus wel een heel eigen publiek, wat normaal naar het Afrika festival gingen naar nu opeens daar (het hockeyplein). En dat mengde weer met een hockey publiek en dat was wel leuk, waardoor het echt wel een leuk feest werd.

ME: En dat ging ook samen? Waren er dan ook nog negatieve punten van de combinatie die gemaakt werd?

PB: Nee ging super! Het enige wat moeilijk was. We hebben 1 avond wel wat gedoe gehad, dus helemaal vlekkeloos was het niet, omdat sommige, ik het van belang vond vanuit mijn functie dat cultuur zich goed kon presenteren, maar er was 1 avond en toen was het programma gewoon te ingewikkeld voor het publiek dat er was. Men wilde gewoon een feestje en hadden wij een avond met Haagse popmuziek en dat sloeg gewoon niet goed aan met het publiek dat er was, dat was

gewoon te moeilijk. Dat zijn van die dingen, daar hebben we het op laatste moment ingegrepen en het anders gedaan. Dat zijn van die dingen daar moet je goed over nadenken en dat moet ook niet weer hele platte bedoeling worden, want dan hoeft de cultuur ook niet mee te doen. Dus het gaat gewoon echt dat je goed probeert die verbinding te zoeken. En dat vraagt ook iets van de cultuur instellingen want die moeten veel coöperatiever zijn dan ze in het verleden waren.

ME: En hebben zij daar ook in moeten investeren of hebben jullie dat gedaan als gemeente?

PB: kijk wat wij op het laatste moment bedachten, de dames werden wereld kampioen en toen in de Hofvijver hebben we elkaar festival klassiek, een groot podium ligt daar en toen dachten wij het is eigenlijk wel leuk als, dat bedachten we twee dagen van te voren, dat het residentie orkest dan een concert geeft als hulding voor die hockeyers, dat vergt iets van dat orkest. Dat is een investering van hun, gewoon hun tijd, uren. Maarja zij zien het belang daar wel van in het werd op tv uitgezonden etc. Dus het is, in die zin versterkt het elkaar, het is in wederzijds belang, omdat daar te doen. Dus het gaat allemaal op samenwerking en willen.

ME: Dus media aandacht daar gaat het toch wel om?

PB: Naja kijk de cultuursector heeft het best lastig gehad, het residentie orkest heeft het echt heel zwaar gehad de afgelopen tijd. Ook veel kritiek gehad, ook kritiek dat ze zich juist veel meer aan die stad moesten verbinden. Dus voor het residentie orkest zijn echt met een heel ander beleid bezig, zijn zich veel meer op die stad en die wijken aan het concentreren. Dus voor hun was het een ideale combinatie. Ze hadden daar ook echt een belang bij. Ook om zichtbaar in de stad te zijn. Nee uiteindelijk werkte dat heel goed. Ik merk ook wel in de cultuur sector de laatste jaren. Zeker sinds de forse bezuinigingen van de afgelopen jaren. Dat er een andere mentaliteit aan het ontstaan is. Dat ze veel meer open staan voor dit soort dingen. En ze moeten wel en terecht hoor.

ME: Ze kunnen niet meer op subsidies blijven leunen, dat gaat niet.

PB: Nee, tijd is echt anders dan vroeger.

ME Is er nog een culturele instelling die hiervoor kan interviewen, want ik zou ook graag hun kant willen horen. Met wie jullie het meest contact hebben gehad. Ik hoor heel veel verschillende partijen, helaas kan ik ze niet allemaal interviewen.

PB: Ik zit even te bedenken wie het leukst is, misschien het Afrika festival of het Residentie orkest. Nee ik denk de DDDD. Die hebben de opening gedaan. Dat zijn leuke jongens. Dat zijn die jongens die So you think you can dance hebben bedacht en die doen heel veel met dans in de stad en met jongeren. en die zijn ook heel erg op het verbinden van sport en cultuur. Weet niet wat ze nu aan het doen zijn, maar volgens mij zijn zij met 1 van mijn zwembadmanagers in gesprek om te kijken of ze iets in het water kunnen doen. Dans en sport en bewegen zit natuurlijk ook zo dicht bij elkaar. Ik denk dat het leukste is als je 1 van hun kan spreken.

ME: En wat is hun naam?

PB: Dutch Don't Dance Division (DDDD), Berend Dijkers

ME: En Johan Wakkie lijkt mij ook een interessante om te spreken

PB: Ja Johan is wel heel druk, maar ik zal hem wel even bellen dat wij gesproken hebben. (DDDD) En ze zitten hier in Den Haag ook, in een studio.

PB: Oo wat ik nog vertelde was de samenwerking tussen ADO Den haag en het Gemeentemuseum die vind ik echt leuk, echt een (school)voorbeeld eigenlijk, mag ik helemaal niet zeggen. Het Gemeentemuseum is daar redelijk toe bespot, dat zij z'n zes á zeven jaar geleden een samenwerking aan gingen met voetbalclub, door de cultuursector. Daar werd echt her en der schande van gesproken.

Terwijl zij zagen dat als een taak in het kader van hun ondernemerschap voor de stad. Wat hebben zij gedaan. ADO Den haag is een voetbal club die uit een hele moeilijke tijd komt. Vroeger heel veel gedoe tijdens wedstrijden, naja sinds een paar jaar is dat

aanzienlijker stabiel en rustiger. nieuw stadion, meer veiligheid en waar ze een aparte tribune voor kinderen hebben. Een kids tribune. Een apart ADO kids heette dat. Het Gemeentemuseum dacht wij willen ons veel met de samenleving verbinden, wij gaan kijken of we met ADO kunnen samenwerken. ADO wilden een, is net open gegaan, een museum neerzetten met hun eigen geschiedenis. Dus was heeft Gemeentemuseum gedaan die hebben hun expertise beschikbaar gesteld. Met hoe maak je nu een goede tentoonstelling. Hoe zorg je dat het klimaat goed is, dat je je objecten goed tentoonstelt, dat je educatie programma draait, etc. ADO vervolgens heeft met hun kidsclub vervolgens de samenwerking met het Gemeentemuseum bezocht. Wat ze hadden, ik geloof dat er 10.000 kinderen lid van zijn, die konden dus een tour maken door het museum en als ze dat hadden gedaan heel educatief programma, dan kregen ze daarna voor de helft van de prijs een kaartje voor een wedstrijd. Dus was een hele intensieve samenwerkingsverband tussen het Gemeentemuseum en ADO den haag. De spelers van ADO Den Haag zijn ook gefotografeerd voor die actie onder de Victory Boogie Woogie van Piet Mondriaan.

En dat was echt, ik vond het een waanzig leuk project. En vervolgens zag je dat alle scholen die bij het Gemeentemuseum kwamen, want die waren ook 10 duizend kinderen per jaar die konden weer met korting of zelfs gratis naar een wedstrijd van ADO. En dat is wel heel succes vol geweest, want het is een heel maatschappelijk geweest waarbij sport en cultuur centraal stond. En als tegenprestaties hielpen ze elkaar, het Gemeentemuseum stond zijn expertise beschikbaar, het kosten niemand geld en ADO stelde weer promotie materiaal beschikbaar etc. en je ziet ze ook, sinds een jaar of drie/vier adverteren ze ook samen in de stad en hebben ze een laatste werd een wedstrijd van ADO aangekondigd de bovenste is Gemeentemuseum en onderste is ADO. Die uitwisselen werkt dus echt, ze hebben er allebei echt profijt van. Vind ik een mooi voorbeeld.

ME: Mooi dat ze elkaars kwaliteiten gebruiken, mankracht misschien dat het kost.

PB: Nee verder is het gewoon met gesloten beurs niks.

Je en je gebruikt elkaars netwerk. Het zijn hele gescheiden werelden, want ook met onze sponsoring, met bedrijven. Jaar voor het Gemeentemuseum is het heel interessant om in die business club rond te lopen, want daar zitten gewoon weer andere bedrijven in die sponsoren. Dan zij in hun netwerk hebben, dus het heeft eigenlijk voor beide een positief effect. Maar ik zeg al toen dit begon sprak de museum wereld daar schande van, dat je je als museum ging verbinden met een voetbalclub en nu is dat veel normaler geworden.

ME Maar hoeveel jaar geleden was dat dan?

PB: Ik denk dat ze zes/zeven jaar geleden begonnen zijn. Je kan ook directeur van het Gemeentemuseum interviewen, de algemeen directeur. Weet niet of je dat leuk vind.

ME: (ik vind het allemaal heel leuk,) moet 18 mei al af zijn maar ik schrijf het even op.

PB: Hij heet hans buurman. Dus ja dat vind ik zelf een heel leuk voorbeeld.

Wacht wel even met bellen dan bel ik hem eerst wel even. Hier is ook z'n mail anders mail je hem eerst maar even. En zeg maar dat je het van mij heb, ik spreek hem sowieso heel vaak.

PB: En met WK Beach volleybal proberen we eigenlijk precies het zelfde doen, dat gaat plaatsvinden op de Hofvijver. En daar omheen ligt de schouwburg, daar willen we de opening dan doen en een aantal musea, het Haags historie museum ligt er op heen. Dus we zijn ook daar weer met een educatief programma, om weer sport en cultuur zo goed mogelijk met elkaar te verbinden.

ME: En dan voornamelijk gericht op het onderwijs.

PB: Ja voornamelijk gericht op het onderwijs.

ME: en als je kijkt naar de cultuur identiteit van de stad, wordt daar dan nog naar gekeken? Naar citymarketing?

PB: Ja dat is ingewikkeld, ja en citymarketing zit daar dicht bij. Maar als ik kijk naar de identiteit van de stad. Den haag is wel een dans stad ook. Er zit een aantal grote dansgezelschap hier, Nederlands Dans Theater. En wat wij ook graag zouden willen met die opening is dat heel graag met elkaar te verbinden, maar dat is ingewikkeld. Omdat z'n Nederlands dans theater dat is gewoon 1 van de beste dans theater te wereld en die plannen gewoon al twee a drie jaar vooruit. Die zitten nu al de planning voor 2019 of 2018 te doen. Dus dat vind ik wel ingewikkeld als je z'n evenement pas laat toegespeeld krijgt

om dat goed allemaal bij elkaar te krijgen. We proberen het wel hoor. Maar ook met de opening nu, zijn we opnieuw met de DDDD in gesprek om te kijken of we daar weer iets mee kunnen doen, want dat is een klein gezelschap dus die zijn iets flexibeler. Want het Nederlands dans theater maakt tournees over de hele wereld die al twee of drie jaar vastliggen.

ME: dus dat is wel een nadeel.

PB: Naja ik had het heel leuk gevonden als Nederlands dans theater, echt wereld voor maat gezelschap, bij de opening kan betrekken. Maar dat wordt gewoon ingewikkelder. Maar ja bij muziek is dat wel makkelijker, we doen heel veel met het conservatorium of met jazz. Tijdens sportevenementen, dat is voor die studenten ook leuker.

ME maar voornamelijk dans toch wel?

PB: Ja dans en muziek.

ME: omdat dat de stad is wat t maakt.

PB: Wij zijn niet een hele sterke muziek stad misschien wel met pop muziek maar niet met klassieke muziek en jazz dat is een beetje verspreid in Nederland. Maar dans wel, we hebben een heel erg sterk dans profiel en dat probeer ik er dan ook wel aan te koppelen. En de marketing van onze museum, we hebben wel een aantal musea die daar echt profijt bij hebben. We proberen ook samen met de marketing organisaties combinaties te verkopen. Dus een weekend beachvolleybal zit ook een museum bezoek daar in. Dus dan kan je gewoon pakketten kopen.

ME: Dat is goed om te horen, want dat is nog niet erg gebruikelijk? En de Volvo Ocean race. zijn jullie waarschijnlijk ook al veel bezig om het te verbinden.

PB: Ja

ME: en het EK Triatlon in 2012? is daar iets gebeurt? (sport en cultuur)

PB: Nee daar is niks gebeurt.

ME: En die ander ook niet, want dat is te klein?

PB: Ja en de organisatie staat iets te ver van ons af. Kijk het WK Beach volleybal, WK hockey zijn echt hele grote evenementen en dan komen er veel mensen op af en veel media. Het WK Beach komt eigenlijk nog meer media op af dan het WK hockey, het is wereldwijd een nog bredere sport

ME: En wat is de maatstaaf om te zeggen: ' hier gaan we wel tijd in steken en hier niet'

PB: Naja als het een groot evenement is vind ik, het is ook een mentaliteitsverandering, want het is pas eigenlijk sinds ik hier directeur (gemeente Den Haag) ben dat we hier iets mee doen.

ME: Dat ben ik helemaal me u eens.

PB: Ingewikkelder dan dat is t ook niet

ME: en heeft u ook voorbeelden uit het buitenland?

PB: Nee eigenlijk niet, ik ben wel bij de start geweest van de Volvo Ocean Race met een wethouder in Alicante. En daar viel mij juist op, daar had ik het ook met de organisatie van de Volvo Ocean Race over, dat het daar dus heel gescheiden was daar had je wel een cultuur programma maar dat was dan weer ver buiten de stad. En stuk buiten het festival terrein.

En daar waren hele slecht verbinding vond ik tussen beide evenementen, muziekenvenement wat ook totaal niet bij de doelgroep aan sloot van het festival. Daar had ik het ook met het bestuur over gehad, dat we in Nederland veel beter zijn om die verbinding te leggen. En de directie van de Volvo Ocean Race vind dat ook interessant dat wij juist met de lokale cultuur die verbinding leggen in dit geval met de popmuziek.

ME: ja het veel mij ook op, ik heb ook nog niet direct voorbeelden gezien uit het buitenland. Ik weet dat Brussel of België wel heel erg bezig is met cultuur en stappen aan het zetten zijn. maar weet niet of ze nu ook echt zo zeer stappen aan het zetten zijn om te verbinden.

PB: Mij komt het allemaal voor uit discussies, ook over cultuursubsidies van de laatste jaren. Ik ben er van overtuigd dat die cultuur sector zich ook echt anders moet positioneren. Dat doen ze ook wel maar dus veel meer moet nadenken wat heeft de samenleving aan wat ik doe. En daar hoort dus bij je profileren op grote stads evenementen. Kijk is wel een mooi schemaatje kan ik maken (Zie boekje). Het cultuurbeleid is ooit bedacht dat je een driehoek heb. Wat ooit bedacht is is heel simpel. Je heb een drie-eenheid met overheid, cultuur en publiek. En eigenlijk had dit zo moeten lopen (zie boekje) en op een gegeven moment is het een wissel werking tussen die twee (overheid en cultuur) geworden. Dat klopt volgens mij heel erg van wat er aan de hand is geweest. En daarvan hebben ze de laatste jaren ook in de retoriek, en de overheid heeft daar ook de hele rekening van gepresenteerd gekregen. En nu zit er een hele nieuwe generatie aan te komen, die er heel anders in staan.

ME: daar had ik het gister ook nog over, het is niet zo zeer dat we cultuur niet meer leuk vinden of klassiek niet meer leuk vinden we willen het alleen in een ander perspectief. Of in een café of in Tivoli dat je er tussen kan zitten. Het is net hoe je het presenteert. En daar moet je wel mee willen veranderen.

PB: Ons residentie orkest heeft het de laatste jaren ook heel zwaar gehad, die hebben genootzaak zichzelf helemaal opnieuw uit te vinden en die treden nu sinds een jaar op in ons poppodium De Paard en dan hebben ze dus een totaal andere concept gemaakt. Eerste keer kwamen er 150 jongeren op af toen, tweede keer 300 en nu is 800 elke week. Elke maand is het helemaal uit verkocht.

ME: En zijn ze er zelf dan ook echt blij mee?

PB: Ja ze vinden het helemaal geweldig, betekent wel dat er een ander concept voor het orkest is en dat ze afscheid moeten nemen van een deel van het orkest die daar niet in geloofde. Daar zit een zwaar personeelstraject aan vast.

ME: ja dat zal dan wel lastig zijn. Ik heb ik voor een project gedaan voor cultureel erfgoed, over buitenplaatsen. En daar merkte ik ook dat ze zo vast zitten in dat vaste stramien. Van ja het is een museum en we moeten bezoekers trekken. En dan kan je er niks meer mee, dan verdien je geen geld meer. Het lastige is nog die mindset veranderen.

PB: JA dat klopt. En ik vind dat wij als stad daar een stuk verder in zijn dan andere steden. En dat heeft er denk ik ook mee te maken. Ik krijg nu een plan van onze musea voor een grote tentoonstelling in de duinen dit jaar wat aanhaakt bij het WK beachvolleybal. Dat was ondenkbaar 5 jaar geleden. Ze hebben een soort pad gemaakt door de duinen door beelden kunst projecten. Wat aansluit bij het WK Beach volleybal. Dat was echt een aantal jaar geleden ondenkbaar hoor.

ME: Ik zit hier al zo in, dat ik denk dat is toch heel normaal. maar wat je zegt dat is vijf jaar geleden nog wel ondenkbaar.

PB: Maar we hebben nu ook jonge directeur bij museum en die geeft heel veel om zulke verbindingen. Dus het heeft ook met generaties te maken. Althans dat vind ik wel.

ME: Laatste vraag, als je kijkt naar de toekomst wat zou je dan nog willen op dit gebied (sport en cultuur)

PB: OO dat is wel een goede, had ik helemaal niet verwacht die vraag.

Dat vraag een open houding van mensen en ik ben redelijk optimistisch gestemd hoor. Ik vind dat jongere generaties daar veel makkelijker in zitten dan oudere generaties. Dus ik ben behoorlijk optimistisch gestemd. Maar wat echt een belemmering is, maar dat ligt bij de overheid hoor, is de hele vergunningen toestand. Echt totaal gefrustreerd door de manier waarop organisatoren met hun vergunningen moeten omgaan. en hoe die aanvraag procedure loopt. Ik vind dat de overheid veel faciliterender mag zijn nog, en dan gaat het over veiligheid en dat soort dingen in de vergunningen toestand. Als je dat makkelijker maakt denk ik dat je veel meer van zulke grote projecten gaat krijgen. En ik hoop dat die open mind. Ik zeg al ik ben daar redelijk optimistisch over, dat tie open mind die echt nodig is om dit soort dingen voor elkaar te krijgen. Oja ik weet al wat ik wil. Wat je nu nog wel zit, dat zagen we ook bij het WK hockey het zijn nog heel erg witte feestjes. Het is

echt heel erg hoogopgeleid etc. En waar echt een opgave ligt etc. Den Haag is 52% van niet Nederlandse afkomst. En die kant van de stad erbij te betrekken, daar is de sport sector juist weer heel goed in. Om via de sportvereniging, die kijkt erbij te betrekken, daar ligt echt een opgave.

ME: Maar ik hoor ook wel weer dan sport en cultuur weer een beetje de zelfde doelgroep hebben. Allebei autochtonen en hoogopgeleid.

PB: Ja bij evenementen, maar als je kijkt bij sportverenigingen niet. Dus je moet en dan heb je het vaak over de sociaal economisch positie van mensen.

ME: Die kunnen er heen die hebben er tijd en geld voor.

PB: Ja, maar er zitten heel veel sport verenigingen hier die sociaal, maatschappelijk, verbinding kunnen leggen met andere sectoren en die cultuur sector die is nog heel erg wit.

ME: Dus toegankelijker maken voor iedereen. En dat heeft dan ook weer te maken met het programma, dat het misschien te ingewikkeld was en iets versimpelt moet worden.

PB: ja klopt, maar z'n Afrika festival werkt dan weer heel goed en toen was het voor het eerst een heel ..dat de hele stad er eigenlijk was.

ME: Maar dat is ook iets bekends

PB: ja

ME: Dus iets wat er is en goed is beter maken

PB: Ja

2. Coderingstabel

De coderingstabel is op te vragen door te mailen naar de auteur.
(Maryse Eindhoven, maryseeindhoven@gmail.com)

3. Volledige lijst met overeenkomsten en verschillen tussen sport en cultuur

Aan de hand van het coderingstabel thema 3 is een lijst gemaakt met overeenkomsten en verschillen tussen sport en cultuur. De volledige lijst staat hieronder.

Categorie	Overeenkomsten tussen sport en cultuur
De overheid	
	De sectoren sport en cultuur kunnen samengevoegd worden. De gemeente Den Haag kan hierover als voorbeeld dienen.
	Allebei de sectoren hebben last van bezuinigingen.
Sport en cultuur mentaliteit/algemeen	
	De sectoren doen allebei aan talentontwikkeling.
	Er is een grijs gebied. De volgende activiteiten vallen zowel onder de categorie sport als cultuur: dans, urban arts, Freerunners, BMX, ballet, schoonspringen.
	Over het algemeen is zowel bij sport als bij cultuur een 'top' en een 'breedte/amateur' scheiding.
	Zowel sport en cultuur zijn vrijetijdsbesteding en doet iemand voor zijn plezier.
	Sport is ook cultuur en cultuur was al cultuur.
Top van de sectoren 'sport' en 'cultuur'	
	Sport en cultuur hebben allebei internationale ambities.
	Sport en cultuur hebben dezelfde doelgroep: hoogopgeleide mensen, voornamelijk bij evenementen.
	Voor sport en cultuur is het mogelijk om een opleiding te volgen.
Breedte van de sectoren 'sport' en 'cultuur'	
	Verenigingen uit beide sectoren hebben allebei met bezuinigingen te maken.
	Allebei de sectoren werken met vrijwilligers.
	Sport en cultuur hebben allebei een positieve invloed op de sociale cohesie in een wijk. Ze zorgen voor zingeving.
	Verenigingen in allebei de sectoren werken met vrijwilligers en zijn afhankelijk van subsidies en fondsen.
	Sport is goed voor je lichaam, cultuur is goed voor je hersens, hierdoor is een medische raakvlak.
	Sport en cultuur delen het verenigingsleven en de goede organisatie graad.
	Sport en cultuur zijn beide een vorm van vrijetijdsbesteding, die voornamelijk uitgeoefend wordt in het weekend en 's avonds.

Categorie	Versillen tussen sport en cultuur	
	Sport	Cultuur
Regering		
	Sport zit bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.	Cultuur zit bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
Sport en cultuur mentaliteit/ algemeen		
	Er is een duidelijker verschil tussen of breedte sport of topsport .	Bij cultuur zijn er meer lagen tussen amateurkunst en -cultuur en professionele cultuurinstellingen of performers.
	Sport is competitiever hierdoor makkelijker meetbaar en zichtbaar.	Bij cultuur is bijna tot geen competitie element en dan voornamelijk onderhuids.
	Bij sport is makkelijk te zien wie 'goed' is.	Bij cultuur is het voor ieder ver-schillend wanneer iemand 'goed' is.
	Sport is competitie.	Dans/cultuur is beleving.
	Honorering is bij sport veel groter.	Honorering bij cultuur is klein.
	Sport heeft een overkoepelende organisatie en meer een piramidevormige structuur.	Bij cultuur zijn er meer op zichzelf staande instellingen.
	Sport doet het landelijk beter (qua bekendheid en maatschappelijke betrokkenheid).	Cultuur doet het regionaal beter (qua bekendheid, maatschappelijke betrokkenheid).
	Sport kan niet zonder cultuur of anders gezegd sport is cultuur, want het heeft ook logo's, kleuren, tradities en emotie.	Cultuur kan zonder sport.
	Bij sport heerst meer een trotsheid.	Cultuur is bescheidener.
	Sport heel meer maatschappelijke waarde. Hierdoor krijgen ze over het algemeen meer subsidies (zo ook bij sportevents).	Cultuur wordt in de maatschappij minder gewaardeerd, omdat ze veel subsidie krijgen, maar mensen, naar hun idee, weinig van terug zien.
Top sectoren sport en cultuur		
	Sport gebruikt cultuur vaak bij een sportevenement.	'Wordt bij een cultureel evenement ook sport gebruikt?'

	Cultuur is niet evenredig aan een sportevenementen.	Cultuur zorgt bij een sportevenement voor de (culturele) randprogrammering
	Sport heeft een grotere bekendheid/uitstraling dan cultuur.	Cultuur heeft een kleinere bekendheid/uitstraling.
	Sport verdient veel geld met sponsoring.	Cultuur instellingen doen weinig tot niks met sponsoring. Alleen grote instellingen zoals Rijksmuseum.
	De marketingstrategische additionele financiering is beter.	Cultuur kan nog veel leren van de marketingstrategische additionele financiering.
	Sport is over het algemeen professioneler en commerciëler ingesteld.	Cultuur is over het algemeen minder professioneel en commercieel ingesteld.
	Als jonge topsporter kan iemand naast zijn topsport carrière een mbo opleiding combineren op het Johan Cruyff College.	Er zijn hbo en universitaire opleidingen om bijvoorbeeld violisten of kunstenaars te worden.
	Bij sport is meer geweld, dopings-, of omkopingschandalen.	Bij cultuur komt nauwelijks geweld, doping- of omkopingschandalen voor.
	Bij sport geldt sneller een nationaal belang. Zoals bij Nederlands voetbal- of hockeyteam.	Bij cultuur is nauwelijks een nationaal belang. Overigens heb je wel het Nationaal ballet of het Nederlands Philharmonisch orkest.
	Sport is beter in het inzetten van zijn ambassadeurs en sporthelden.	Bij cultuur wordt weinig gepraat of aandacht besteed aan cultuurhelden. (want wanneer ben is iemand een 'cultuurheld').
	Sport krijgt sneller waardering, dan sporters (dansers) die net zo veel inspanning (moeten) leveren	Cultuur moet meer doen voor waardering in vergelijking met sporters.
Breedte sectoren sport en cultuur		
	Sportvereniging is meer in dienst voor een ander.	Culturele instelling is meer bezig met het maken van een product.
	Minder sporters doen ook aan cultuur.	Meer cultuurliefhebbers doen ook aan sport.
	Bij sportverenigingen komt soms agressiviteit voor.	Bij cultuur is nauwelijks agressiviteit.
	Sport wordt vaker gegeven op scholen.	Culturele vakken komen minder vaak voor op scholen.
	Bij sport werken veel vrijwilligers. De coaches bij sportverenigingen zijn vaak vrijwilligers die les geven aan kinderen.	Cultuur heeft over het algemeen minder vrijwilligers. Bij cultuurinstellingen wordt er vaak lesgegeven door geschoolde en betaalde leraren. Bijvoorbeeld violles.

4. Interview vragen, als richtlijn

Voor de interviews zijn interviewen opgesteld, echter hebben deze gediend als richtlijn tijdens het interview, want bij iedere persoon die werd geïnterviewd wat moeilijk in te schatten waar deze persoon precies over ging praten en wat die gene al wel of niet wist over het onderwerp. De onderwerpen die in de interview vragen terug komen zijn:

Algemeen, cultuurinstellingen, (sportinstellingen), Kenmerken, Samenwerken, Toegevoegde waarde, Toekomst. Hieronder zijn drie verschillende soorten interviewvragen die gebruikt zijn als richtlijn bij interviews de culturele instellingen, de organisatoren van de sportevenementen of de 'experts'.

Interview met culturele instelling die samen heeft gewerkt sportevent of sportvereniging

Naam interviewer: Maryse Eindhoven

Naam geïnterviewde:

Bedrijf: culturele instelling

Datum:

Tijd:

Locatie:

Algemeen

1. Hoe bent u in contact gekomen/benaderd om mee te werken aan het sportevent of met de sportvereniging?
2. Vond u het direct interessant om hieraan mee te werken?
3. Wat heeft u precies gedaan tijdens het event?

Kenmerken

4. Wat voor overeenkomsten zag u tussen de sport sector en de culturele sector?
5. Wat voor verschillen zag u tussen de sport sector en de culturele sector?

Sporten

6. Wat voor doelgroep is de sportsector?
7. Wat maakt de sportsector identiek?

- wat zijn hun doelgroepen

- wat zijn hun waarde

- wat zijn hun organisatie skills

Cultuur

8. Wat voor doelgroep is de cultuursector?
9. Wat maakt de cultuursector identiek? (*qua waarde, organisatie en doelgroep*)

Toekomst

10. Als u terug kijkt op de samenwerking, hoe vind u die?
11. Wat zou u de volgende keer anders doen?
12. Wat ziet u graag gebeuren qua sport en cultuur samenwerkingen.

Samenwerken

13. Vind u dat meer sectoren moeten samenwerken/verbinden?
14. Waarom is het leggen van verbindingen belangrijk?
15. Waarom is het goed dat sport en cultuur samenwerken?
16. Voor wie is het goed dat sport en cultuur samenwerken?
17. Wat zijn de negatieve kanten van de samenwerking tussen sport en cultuur?
18. Kunnen culturele instellingen zowel met sportverenigingen als sportevents samenwerken?

- wat is het verschil hier tussen?

Toegevoegde waarde

19. Waar heeft de samenwerking toe geleid?
20. Wat is de beweegredenen om de samenwerking sport en cultuur te

- stimuleren?
21. Wat is de toegevoegde waarde voor een stad of dorp van de samenwerking tussen sport en cultuur?
 22. Wat is voor gemeente de toegevoegde waarde om samenwerking tussen sport en cultuur te stimuleren?
Toekomst
 23. Kent u andere sportevenementen die samenwerken of samen hebben gewerkt met een culturele instellingen?
 24. Wat zou u in de toekomst willen verbeteren op het gebied van de samenwerking tussen sport en cultuur?
 25. Moet de combinatie sport en cultuur vaker voorkomen?
-

Interview met organisator sportevenement

Naam interviewer: Maryse Eindhoven

Naam geïnterviewde:

Bedrijf:

Datum:

Tijd:

Locatie:

Algemeen

1. Wat is [het sportevenement]?
 2. Wat heeft u tijdens dit project gedaan?
 3. Waarom zijn jullie met [het sportevenement] begonnen?
 4. Waar komt het idee vandaan om sport en cultuur te verbinden?
Cultuurinstelling
 5. Met welke cultuurinstellingen hebben jullie samengewerkt?
 6. Wat voor doelgroep is de cultuursector?
 7. Wat maakt de cultuursector identiek? (*qua waarde, organisatie en doelgroep*)
Kenmerken
 8. Kan de sportsector samenwerken met de cultuursector?
- welke verschillen zijn er tussen deze twee sectoren?
- welke overeenkomsten zijn er tussen deze twee sectoren?
 9. Wat maakt de cultuursector anders dan de sportsector?
Samenwerken
 10. Vind u dat meer sectoren moeten samenwerken/verbinden?
 11. Waarom is het leggen van verbindingen belangrijk?
 12. Waarom is het goed dat sport en cultuur samenwerken?
 13. Voor wie is het goed dat sport en cultuur samenwerken?
 14. Wat zijn de negatieve kanten van de samenwerking tussen sport en cultuur?
 15. Kunnen culturele instellingen zowel met sportverenigingen als sportevents samenwerken?
- wat is het verschil hier tussen?
Toegevoegde waarde
 16. Waar heeft de samenwerking toe geleid?
 17. Wat is de beweegredenen om de samenwerking sport en cultuur te stimuleren?
 18. Wat is de toegevoegde waarde voor een stad of dorp van de samenwerking tussen sport en cultuur?
 19. Wat is voor gemeente de toegevoegde waarde om samenwerking tussen sport en cultuur te stimuleren?
Toekomst
 20. Kent u andere sportevenementen die samenwerken of samen hebben gewerkt met een culturele instellingen?
 21. Wat zou u in de toekomst willen verbeteren op het gebied van de samenwerking tussen sport en cultuur?
 22. Moet de combinatie sport en cultuur vaker voorkomen?
-

Interview met expert op gebied van sport en cultuur

Naam interviewer: Maryse Eindhoven

Naam geïnterviewde:

Datum:

Tijd:

Locatie:

Algemeen

1. Wat doet [Instelling]?
2. Wat wil [de instelling] in de toekomst bereiken?
3. Wat is uw functie bij [de instelling]?

Sport

4. Waarom is voor u sporten belangrijk?
5. Wat zijn kenmerken van de sportmentaliteit?
6. Wat voor doelgroep is de sportsector?
7. Wat maakt de sportsector identiek?

Cultuur

8. Waarom is voor u cultuur belangrijk?
9. Wat zijn kenmerken van de cultuurmentaliteit?
10. Wat voor doelgroep is de cultuursector?
11. Wat maakt de cultuursector identiek?

Samenwerken

12. Vind u dat meer sectoren moeten samenwerken/verbinden?
13. Waarom is het leggen van verbindingen belangrijk?
14. Op welke manier kwam u in aanraking met de combinatie sport en cultuur?
15. Waarom is het goed dat sport en cultuur samenwerken?
16. Voor wie is het goed dat sport en cultuur samenwerken?
17. Wat zijn de negatieve kanten van de samenwerking tussen sport en cultuur?
18. Kunnen culturele instellingen zowel met sportverenigingen als sportevents samenwerken?
- wat is het verschil hier tussen?

Kenmerken

19. Kan de sportsector samenwerken met de cultuursector?
- welke verschillen zijn er tussen deze twee sectoren?
- welke overeenkomsten zijn er tussen deze twee sectoren?
20. Wat maakt de cultuursector anders dan de sportsector (visa versa)?

Toegevoegde waarde

21. Wat is de beweegredenen om de samenwerking sport en cultuur te stimuleren?
22. Wat is de toegevoegde waarde voor een stad van de samenwerking tussen sport en cultuur?
23. Wat is voor [Instelling] de toegevoegde waarde om samenwerking tussen sport en cultuur te stimuleren?

Toekomst

24. Kent u sportevenementen die samenwerken of samen hebben gewerkt met een culturele instellingen?
25. Wat wil [instelling] in de toekomst verbeteren op het gebied van sport en cultuur?
26. Welke doelen heeft het [instelling] op het gebied van sport en cultuur?

